

TOLL

**IRTA:
SEBESI SAMU**

KOLOZSVÁR.
1890.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2023
ISBN 978-963-417-569-8 (online)
MEK-20997

TARTALOM

A TOLL.
MELEG SUGÁR.
FÉSZEKRAKÁS.
SZABADON.
KATONA DOLOG.
AZ ÉG ALATT.
TALÁN?!
A VIHAR.
A HABOK.
A PATAK REGÉJE.
SZIVÁRVÁNY.
PEPI ÉS PETI.
AZ ENYÉSZET.
BANDÁK.
HERVADÁS.
HÓPELYHEK.
SZALMATÜZ.
BUBORÉK.
VERSENY.

Nem történeteket mondok, nem novelleket beszélek, nem rajzokat karczok a papírra.

Láttam tavasszal az életbe verődő természet szabad lüktetését; majd a nyár buja tenyészete s a főséges vihar ragadta meg lelkemet. Aztán hallgattam a hulló lombok bús zizzenését, néztem a sötét ködös szürkéséget, a nesztelenül szálló hópelyhekből szőtt fehér takarót, a mint lassanként ráborult az alvó természetre.

Ezektől lestem el a verőfényt, a borongást, a csendet, a vihart, a miket megkisértettem leírni.

Figyeltem az embert. Láttam büneit, félszégességét, erényeit; - láttam tisztaságát és szennyét.

Ezekből van egy kép, egy vonás, egy rövid jelenet papírra vetve.

Szerző.

A TOLL.*

Jelige: Az embert én teszem.

Élem metszőbb a borotvánál, hegyem gyilkosabban szúr, mint a tőr.

Apró fekete alakokat karczolak a papirra: a betüket. Ezekből lesznek a szavak. A szavakból mondatokat alkotok; a mondatokba gondolatot lehellek.

E lehellet mérges, undok és fojtó párázata megrontja a vért, megbénítja a lelket, fájó zsibbadást olt a szivbe. Minden fájdalomnál kinosabban szaggatok, száz halálnál százszor jobban ölök, mert minden nap, minden órában meggyilkollak, minden perczen érzed metsző szurásomat s bár meddig vonszold nyomorult életedet: nem ragyog többé neked a nap, nem neked nyit a virág, nem neked zeng a madár, nem reád mosolyognak az emberek. Ember, állat és a természet minden bübája számodra többé nem létezik.

Igy téplek széjjel izenkint s így engedlek élni kinos vergődésben. És ha földi kinjaidtól természetes halál szabadít meg, - akkor sem szabadulsz meg hatalmamtól. Benyulok a sir üregébe, összetúrom szétmállott csontjaidat, feltámasztom emlékedet, meghurczollak a gyalázatban s oda doblak prédául az éhes világnak. S még ekkor is százszor kinos lesz minden döfésed, mert milliók kárörvendeznek, szánakoznak és megvetnek...

* * *

Élem lágy és puha, mint a bársony pelyhe, - hegyem kéjesen izgat, mint kedvesednek babráló keze.

Apró fekete alakokat karczolak a papirra: a betüket. Ezekből lesznek a szavak. A szavakból mondatokat alkotok; a mondatokba gondolatot lehellek. E lehellet édes, üdítő és balzsamos illata felvillanyozza a vért, kéjes mámorba ringatja a szivet és megtermékenyíti a lelket. Minden gyönyörnél nagyobb gyönyört nyujtok. Minden boldogságnál inkább boldogítok. Veled vagyok szüntelen. A képzelet gyors szárnyain ismeretlen világokba ragadlak s ha elfáradtál, legyezlek az ábrándozás aranyos szárnyaival. Felemellek a magasba. Csodás megelégedést lopok lelkedbe, mely mindent széppé, tündériessé varázsol. Fényesebbnek találd a nap ragyogását, pompásabbnak a virágok illatát, zengőbbnek a madarak dalát és kedvesebbnek az emberek mosolygását s boldog álmodásodban megizleled az üdvözülés édes gyönyörét. Rád boritom a dicsőség mezét, fejedre teszem a halhatatlanság koszoruját.

És ha földi boldogságodat a természetes halál megszakítja, - tőlem akkor sem ragadhat el. Sirodat virággal ékesítem, emlékedet feltámasztom és szobrot emelek nevednek. S te akkor is érezni fogod a gyönyört, a kéjt, a boldogságot, mert milliók sirnak, áldanak és tapsolnak...

* * *

Én vagyok az igazság egyenes szavu tolmácsa.

Érdek, hizelgés és részrehajlás ismeretlen fogalmak előtttem. A meggyőződés, az elv, a hit előbbre vitelében egy perczig sem ingadozom. A ki habozik a nagy czélok kivitelében, az elárulta, hogy gyáva és hogy engedni is kész belőlük.

Végzett vagy végzendő munkámnak becset ad a lelkesedés, sulyt ad az igazság. Véremmel oltalmazom meggyőződésemet, életemmel védem meg hitemet. Az akadályt nem tűröm, az aggodást megvetem, s ha mégis volna, ki gátolni merészel, - bátran lépek a küzdelem szín-

---

* Öt arany pályadíjat nyert mű.

terére. Ilyenkor a harc: lesz elemem. Ah, mint lüktet forgatóm kezében a vér, a mint az agy gondolatait, az ideg-hálózatom gyorsan küldi keresztül s én a gyönyörtől reszketve öntöm formába.

Védem, oltalmazom és harcolok mind azért, a mi nagy, szép, becses és igaz. Gyülölöm, irtom és megsemmisitem mind azt, a mi törpe, rut, kontár és hazug.

Én vagyok az igazság egyenes szavu tolmácsa, ki szolgálatában áll a hazafinak, az apostolnak és a martyrnak.

* * *

Én, a hazugság hitvány szavu tolmácsa, ferditek, hizelgek, részrehajló vagyok.

A meggyőződést, az elvet, a hitet gyakran fecsegem, sokszor teletorokkal kiabálom, hogy a vakokat még jobban megvakítsam. Rajtam minden tetszetős szín hazug. Szilárdon egy perczig sem állok s a silány lélek önző szava mindig megsugja, hogy merre forduljak.

Munkámban lelkesedés soha sem vezet, csupán a haszonvágy démonai sarkalnak.

Az emberiség javáért való nagy küzdelmet nem ismerem, de annál lázasabb kapkodással zsongatom össze magamnak a földi jókat. Gyülölöm a felvilágosodást, a tudást, a szabadságot, mert ellenségeimet látom bennük; szeretem a sötétséget, tudatlanságot, a szolgaságot, mert célomat mozdítják elő.

A harcot kerülöm, mert félek a haláltól; az árulásra kész vagyok, mert szeretem az életet.

Igen! Én a hazugság hitvány szavu tolmácsa vagyok, ki szolgálatában áll a honárulónak, az önzőnek és a megfizetett szolgának.

* * *

Én vagyok a s z e r e t e t édes szavu tolmácsa.

Benyulok a sziv mély tengerébe, hol az érzelmek viharai csatáznak. Mindazt, a mi a költő agyában forr és lázong, mindazt, a mi fáj vagy jól esik; mindazon gondolatot és eszmét, mit a világ legnagyobb jóltevője: a szeretet alkotott, - kihalászom, feltárom s közkinccsévé teszem az emberiségnek.

E közkinccsek felett századokon keresztül állok őrt. Megvédek és örökéletivé teszek a költészetben minden becses alkotást. Irgalmatlanul eltíprok és megsemmisítek minden kontár munkát.

Az emberiség üdve vagyok.

* * *

Én a g y ü l ö l e t mérges szavu tolmácsa vagyok.

Indulataim nemtelenek, vágyaim undorító. Epébe mártva - bele nyulok a társaság és család féltve őrzött szentélyébe. Piaczra hurczolom a becsületet, arczul verem a szentet. Sárt és piszkot dobok a tisztára s bünbe keverem az ártatlant.

Pusztítani törekszem mindenkit, a ki nálamnál külömb, mert a harag vezérel és hintem a konkolyt, terjesztem a gázságot, - mert a gyülölet táplál.

Az emberiség átka vagyok.

* * *

Nagy hatalom vagyok nagy emberek kezében.

Hadsereget teremtek; hadsereget verek szét. Nemzeteket teremtek és nemzeteket söprök el a föld színéről. Királlyá emelem a koldust s koldussá teszem a királyt. Felforgatom a zsarnoki trónokat s helyére szobrot emelek a szabadságnak.

Megtermékenyitem a századot ragyogó eszmékkel, vagy elsüllyesztem a sötétségbe. Termékenyítetek, alkotok, mint a nap melege és az eső cseppjei; rombolok, szét zúzok mindent, mint a fagy és vihar.

Nagy és erős vagyok a nagyok kezében.

* * *

Tehetetlen és nevetséges vagyok az ostobák kezében.

Repülni akarok szárnyak nélkül, járni lábak nélkül, tenni kéz nélkül, látni szem nélkül. Kicsiny dolgok nagyképszerű felfuvása jellemez mindenben.

Mindig azt hiszem, hogy magasan szárnyalok, pedig a porban csúszom; azt gondolom, hogy erőm és hatalmamnál fogva tulemelkedtem mindenben, pedig alant vergődöm tehetetlenül.

Kicsiny és erőtlenség vagyok az ostobák kezében.

* * *

A hol csak járok, kisebb vagy nagyobb mértékben mindenütt meglátszanak az öntudatosság nyomai..... csak egyszer, egyetlen egyszer: a fejedelmek kezében vagyok bárgyú aczél darab.....

Ilyen száz élű fegyver vagyok. Száz felé és százféleképen vágok. Nyomomban átok és áldás egyaránt fakadhat. Az emberiség nagy érdekei parancsolják, hogy szabadságomat ne korlátozzátok a nagyok, a becsületesek és a hivatottak szolgálatában, - de az emberiség nevében kérek: ne adjátok tudatlanok, gazok és bolondok kezébe!

MELEG SUGÁR.

Még csupasz az ág, vörhenyes a talaj s a pusztaság egyhangu képe terül el a határon. Felgyül keleten a hajnal bibora, piczinyke sugár tör elő, megvilágítva az ég karimáját, aztán a vén föld hátán végig sikamlík, gyorsan repítve magával a tavasz lehelletét, melynek érintésétől megduzzad a rügy, megpuhul a föld erős kérge s a hideg, dermedt hó átváltozik csevegő patakká.

A nap mind fölebb emelkedik s a mint meleg sugarai a nedves földbe ütköznek, langyos párázat borul a földre, melynek rozsdás takarója alól kiütötte már fejét a friss hajtásu pázsit. Sárga agyagföldből kihajt a pongyola-pitypang, elhervadt hóvirág helyén megjelenik a kankalin, kakukvirág, kökörösín és a mályva sötétkék virága. A rügyező bokor alján felpattan az ibolya illatos ajaka. A napos oldalon csak úgy rajzik a »szabó-bogár.« Majdnem egymáson heverészve élvezik a verőfényt; csak késő este vánszorognak be nagy lustán a falrepedésekbe. De annál serényebben mozog a hangya; télmegrongálta hajlékát siet rendbe hozni; önmagánál jóval nagyobb száraz fükocsánt fog apró rágója s úgy czipeli haza felé. Hiába akarja utjából kitéríteni a ragyás futoncz, mert a milyen kicsiny, épen olyan bátor, egy pillanatra leteszi terhét s hősiezen szembeszáll ellenével.

A tavaszi zsongásba, mint távolban siró hegedü, vegyül a munkás méh döngicsélése. Hiába keresed e szorgalmas és fáradhatatlan munkásnak párját a mező, vagy az erdő lakói között. Nem találsz hozzá hasonlót. Az ő páratlan szorgalmával napestig száll virágról-virágra; mindnek leszedi a himporát, kiszívja édes nektárját. Neki a munka élvezet; nem játszik a verőfényen, mint a himes szárnyu pillangó, nem uzsukál a patak felett napestig, mint a szunyog, nem csirpel tétlenül, mint a tücsök; mindig tesz, mindig dolgozik, szeliden zümmögve, mintha mondaná: »Tőlem tanuljatok okos, bölcs emberek!«

A csöndes neszt alig zavarja meg madárhang: még csak most érkeztek a bujdosók; délnek búbjajos virányain mereng képzeletük, komor bánat nehezül picziny szivecskéikre, pedig csak otthont cseréltek. Hiába mosolyogsz meleg sugár, hiába fakadsz fel duzzadó rügy, dal nem tölti be a csöndes völgyet, míg az idő nem feledteti el az üresen maradt fészket, az elhagyott ligetet... ott délen valahol...

De hát a kik itt maradtak? Hiszen nekik csak örömük lehet. Alacsony bokor aljából magas bükk tetejére száll a fekete rigó s míg a meleg sugár kicsal belőle egy-egy hangot, kémlelődve tekint fel a fehér fodru bárány felhők közé, melyeknek tisztaságával apró feketepontok képeznek éles ellentétet. Jól tudja, hogy vándor gólyacsapat száll a magasban s míg tekintetök a Kárpátok havas csúcsain tévedez, egyhangu kelepeléssel üdvözlük a langyos lehelletü rónát.

A rigót örömmre tüzelik a tavasz hirnökei; újra csacsogni kezd, majd neki bátorodik s harsogó füttytől visszhangzik a táj; - mintha hívná, mintha csalogatná: »Ide, ide, - pihenjeteK itt meg, szegény vándorok, kiknek a sors nem adott állandó hazát! Oh, jól tudom, hogy míg én itt maradok, lombja vesztett erdő, dérütött virágok közt, kitéve a tél fagyának, zivatarának: ti illatos pálmaerdők között, kristály-tóban vigan halászgattok. De én nem irigylem sorsotokat azért; inkább szeretem itthon az elszáradt füvet, mint idegen helyen a virágos kertet, inkább a csupasz bokrokat, mint délnek rózszerdeit. Engem leköt, itt tart honszerelmem, - vajjon ti ismeritek-e e boldogító érzést, szegény vándorok?«

A csiz, a tengelicz, a kenderike, vigabban ugrálnak a vékony galyakon; a tél viszontagságai elmúltak s következnek a tavasz örömei. Lassú csicsergéssel próbálják az éneket, előbb egyes hangokat hallasz, aztán egyre zajosabb lesz a völgy, végre úgy belemelegednek, hogy észre sem veszik, mikor a ravasz szajkó - rútol utánozva - belekiabál a tavasz himnuszába.

Miért hallanák meg? Miért neheztelnének meg reá? Mit tartozik az a dalnokokra, hogy mivel gúnyolódik egy pávatollal czifrálkodó bolond.

Vidám szarkapár száll az ugar felett; csőrükben a megépitendő hajlékhoz anyagot szállítanak. A tavalyit felhagyták, mióta rájöttek, hogy a fürge mókusnak volt téli tanyája. Nekik korán kell az építéshez fogni, mert a többi szárnyasokhoz képest valóságos várat készítenek. Először is száraz, tövises galyakat hordanak össze, melyből szűrös burkolatot csinálnak, csak egy akkora nyílást hagyva, melyen kényelmesen ki és bejárhatnak. Azután sárból, mit vályog módjára készítenek el, a tövisburok aljára kerek fészket raknak, s ezt puha gyapjuval bélelik ki. Csinos alkotmány; a legvásottabb gyerek sem juthat hozzá fájdalmas »karczolat«-ok nélkül.

Vajjon meggondolják-e az emberek, hogy az a csekély öröm, a mit egy fészek feldúlásával maguknak szereznek, milyen keserü bánat okozója lehet?...

Halk zsongás terjed szét a szabadban. A pusztaságot elevenebb kép váltja föl. A némaság, a halál nyomasztó csendje helyébe az élet pezsdülése lép. S a hol néhány nap előtt az enyészet gyásza borongott, ma a feltámadás lobogója leng.

Szivem megdobban s lelkem megéri az *örökéletet az örök változásban.*

FÉSZEKRAKÁS.

A város felett elterülő erdőcske szűk tisztását tömötten nőtte körül a sugár bükk, a karcu gyertyán, tövises galagonya és a bársony levelű kányafa. Imitt-amott törpe kökénybokor és vadrózsa látszik, melyeknek tövéről magasabb fák ágaira mász a venyige és szederinda.

A tisztás közepén a pázsitos talajba egy odagurult szikladarab süppedt bele, a melyet oldala mellett köröskörül felvert a széles laposfü, a nyurga fecskezab, vadlóher és a rámászó szúlak. Tetejét eltűnt öreg századok esői laposra vajták, melyen a szelek szárnyától odasodort vékony homokos földréteg perzselő déli napon vad portulákot terem.

A friss hajtásu gyepek felett a tavasz üde illata lebeg, a zöld fü tetején ragyogó harmat lassan - ereszkedik alá az elhullott maghoz, s szárba szökken a gyenge csirát, - míg az élő kökercsén, kásavirág, ibolya és kakukfü, változatos pompával diszlenek a bokrok alatt, haldokló hóvirág helyén.

A feljövő nap bágyadt lágymeleg sugarai szeliden folyák körül a fák durva kérgét, mely alatt vontatva lassu forgásba jő a tápláló mézga, s miként a vérforgás terjed fölebb-fölebb az ágcsucok felé, az összezsugorodott téli rügyet dusan táplálja, míg nem az kihizva téli köpenyből, megpattan a tavaszi nap forró csókjától.

Csattogó madárhangoktól rezzen meg a lég, s a mint körültekintesz a fészekrakás édes munkájában látod fáradozni az erdő szárnyas lakóit. A galagonya sűrű tövisei között rekedt, karcos hangon veszekedik a szarka, hősies bátorsággal billegeti hosszú farkát s neki berzenkedik, ha egy kisebb madár repül keresztül a félig felépített fészek felett.

Bent a sűrűben százados tölgy tekint el az erdő fái felett. A legmagasabbnál is magasabban áll. Itt-ott kérgébe harapott az idő s míg egyik oldalán rügybe szökken a galy, a másik élettelenül, redvesen fehérlik. Nagyokat rikkantva csap oldalába a kuszó harkály, sietve kopogtatja végig a redves oldalt, mignem egy ponton megállapodva, gyorsan furja be magát a puhult kéregbe. Erős csőre ütéseivel szilánkokká őrli lassanként az egykori kemény tölgyből azt a kis részt, melyen akkora odu lesz, hol elférjen az ő nagy boldogsága.

Az énekeseket poetikus hajlam vezeti. Törpe bokor árnyas sűrűjében építnek, mely alatt zöld mályva, piros mandikó és fehér epervirág a nemzeti trikolor színeiben játszik. Köröskörül a vadvirágok tarka csoportjának bódító illatát lebbenti feléjük a kóbor szellő, melynek mámora a dal forrását fakasztja föl.

Száraz avar, tavalyi falevél és lágymohából készül a kicsiny kerek fészek, melynek puha ölének növeli fel a madár-pár apró fiacskáit.

A szelid tavaszi lég megtelik az öröm, a boldogság hangjaival, melynek elringató zsongása édes gyönyörbe, ártatlan ábrándozásba szenderíti azt a fiatal párt ott a tisztás közepén, kik a szikladarab kemény hátára ültek pihenni.

Erőtéljes barna férfi gyöngéden néz a pihegő fiatal leányra, ki alig éri most a tizenhatodik tavaszt. A hamvas fehér bőr áttetsző rózsaszinben ragyog, a mint a meleg sugár rátüz.

Milyen jó barátok ők ketten. Jó barátok csupán és semmi más. A mi a férfi szívében már fellobbant, az a leány szívében úgy él még, mint titkos sejtelem. Mert hiába pihenteti fejét a férfi kebelén; hiába nyugtatja kezét az erős kezekben; hiába fonta át egyik karjával az izmos vállakat, azért csupán csak a szeretet édes vonzalmát és nem a szerelem mámoros szenvedélyét érzi.

Kedvesen mereng az ébredő természet búbján, melynek hatása alatt kimondhatlan melegség tölti be keblét, de mindez még nem a vér forrósága, mi izzásba hozza a szívet.

A férfi ragyogó tekintettel nézett kedvesére. Szíve erős tusában állott az eszével. Szóljon, ne szóljon? Vallomásával vajjon szorosabban lánczolja magához, vagy elrebbenti, mint félénk madarat?

A mint a fényes napsugár rásütött a zöld pázsitra, ezernyi ezer pitypang nyitotta fel sárga szirmait. Apró tavaszi szöcskék repkedtek betarkítva a sárga himportól. A szakadékból fürge gyík villant elé s gyors iramlással a lábaik elé csuszott.

A leány ijedten ugrott a férfi ölébe.

- Csak egy ártatlan gyík - szólt a férfi - gyöngéden ölelve át a karcsu termetet, míg barna arcza a piros ajkakat gyöngéden érintette.

A leány szemérmesen húzódott vissza; előbbi félelmét csodálatos érzés váltotta fel. Valami édes vonzalom, mely a gyöngét az erőshöz észrevétlenül szokta csatolni.

A mosolygó verőfény csillogó zománczchal vont a köröskörül a fakadó rügyeket, a nyíló virágokat s az ifju pár gyönyörű arcját. A madarak vig csicsérgéssel hordták össze fészkeikhez a vörhenyes avart és száraz törmeléket.

Közel hozzájuk zöldülő vad rózsabokor sűrűjében egy félig elkészült fészket pillantott meg a leány. Egy perczig meglepetve nézte, aztán a férfihez fordulva mondá:

- Milyen ügyes!

- Nem csak, - inkább kedves!

Aztán félrehúzott egy ágat, hogy jobban láthassa a leány, ki csaknem szemrehányólag kiáltá:

- Ne bánts!

E pillanatban tért vissza a madárpár, csőrükben puha mohával.

Az ifjak hátrább húzódtak s érdeklődve nézték a fészekrakást.

A férfi gyöngéden fogta meg a puha fehér kezecskéket, s ne hogy megzavarja a madarak munkáját, lassan susogta:

- Látja édes, milyen boldogok?

A leány csudálkozva nézett fel.

- Milyen hallgatagon, milyen kitartással, mennyi nélkülözéssel küzdöttek keresztül egy hosszú, rideg telet, a tavaszi verőfény boldogságáért. Csak hogy ez még nem minden. A tavaszi verőfény csak meleg, mint a barátság. Ámde nekik szükségük van a nyár forróságára is, hogy boldogságuk teljes legyen.....

- Csitt, csitt, szakítá félbe mosolyogva a leány. Nézze, mint segít egyik a másiknak, mint nyújtja át piczi csőrével az apró szálakat, mint helyezi, mint rendez, mint rakosgatja. Ni, most ketten egyengetik, ketten puhítják fel a belsejét. Talán egyik meg se tudná készíteni, vagy ha meg is, - nem volna az a fészek, puha, meleg, barátságos, hanem rideg, egyhangu és unalmas, épen mint.....

- Mint az én fészke, egészíté ki hirtelen a férfi.

A szép ifju arc elpirult. Nem azt akarta mondani, de a férfi szívében megpendítette azt a hurt, mely mindaddig, míg ő a tavaszi verőfényről, nyár forróságáról beszélt, csak hamis hangokat adott, mert a női szív finom érzéke tudja azt csak, hogy minden verőfénynél fényesebb és melegebb a fészek, az otthon meleg fészke.

Egy pillanatnyi csend után magához vonta a szép gyermek leányt; hangja a megindultságtól reszketett, midőn mosolyogva folytatta:

- Igen édesem, a mit az én bölcsességem oktalan volt kitalálni, azt maga öntudatlanul elmondta..... »egyik meg se tudná a boldogság hajlékát készíteni, vagy ha meg is, nem volna az a fészek puha, meleg, barátságos, hanem rideg, egyhangu és unalmas«.... Így mondta-e édes?

A mint a férfi a leány rózsás ujjait ajkaihoz vitte, érezte azokban a vér heves lüktetését.....

SZABADON.

A nyugalom szelid csendjét előbb halk zsongás, majd tompa dübörgés kezdi felváltani, mintha hallanád távoli vizesés mormolását, vagy a szél zúgását, midőn végig surolja a kilevelezett erdő sűrű lomb koronáját.

Erőtelen, de fényes sugár tör át az ablakon s tánczolva száll felém a szoba fülledt reggeli levegőjén; ott vibrál, reszket arczomon s lehunytt pilláimon keresztül lopózik megtört fénye s egy pillanat alatt tova üzi azt az édes hajnali szendergést, mi az álom és az ébrenlét között van.

Édes hajnali álomból rezzenek fel s lecsukott pillákon keresztül nézem a pitymallat rózsás tekintetét. A távoli berek fülemiléjének csattogása elmosódva szűrődik idáig s gyorsabb forgásba indítja a lusta vért. A fülledt melegben elszibbadt izmok megfeszülnek, a sziv hevesebbet dobban, letépi magáról az álom háló-burkolatát s a szendergés sejtelmes világából a való életbe röppenek.

Egyszerre felpattan a szemem. A tavaszi verőfény láttára édes vágy ragadja meg lelkemet, mely nem is készlet, de üldöz, ellenállhatlan ragad élvezni a gyönyört, mellyel az ébredő világ kínál.

Gyors dobogó szivvel sietek a sáros, pocskos mezei uton fel a halom felé, s meg sem állok, míg oda nem értem, hol tekintetemmel átérem a határt, hol köröskörül nem rideg szürke falak akasztják meg nézésemet, hanem a földre boruló ég végtelensége.

Ide fent minden érzékem egyszerre fogadja a benyomásokat. Az ébredő természet százféle nyilvánulása csodálatos mámorban ringat, mit alig lehet leírni. A frissen szántott föld szaga, a sarjadzó fü leve, a csak most felpattanó virágok bolygó illata olyan kéjesen ingerel. A tág és nyílt mező - zöld, barna, kopott és rongyos takarójával, a végtelen magasság, melyben olyan merészen szárnyal a királyi sas s melyből hazatérő vándor madarak bugó szava hallszik, - a szabadság gyönyörével izgatja lelkemet. Ezernyi ezer hang hullámgyűrűje foly körül, melynek érthetetlen zürzavarából is a feltámadás éneke hangzik.

Egy pillanatig leköt, megbüvöl a tavasz, s míg szivem önkéntelenül, gondtalanul ringatózik e különös, de édes gyönyörben, addig agyam kutatva, tapogatva néz körül s keresi az igazi okot, mely ezt a boldogságot nyújtja akárhányszor halandónak.

Csak egy pillanatig gondolkozom, s rájövök, hogy a tavasz minden bűbája csak felébreszti bennem azt a gondolatot, mi olyan csodás gyönyörben ringat. Nem a zöldülő pázsit, nem a fakadó rügy, nem a virágnylás, nem a reszkető sugár, nem a dal az, mitől a szivem feldobog. Oh nem, - ezek csak felköltik, izgatják és egy bűbajos keretbe öltöztetik a szabadság gyönyörét, a melyet egyszerre érez a sziv és lélek, a mint egyedül állasz az ébredő világban, mely letépte magáról a dermesztő tél lánczait s most új életbe verődik.

A szabadság gyönyörének szárnyain száll a langyos szél, mi végig suhan hegyen, völgyön, s visszazoritja északra a durva hideget, mely a természet lüktető erejére verte békóit.

A szabadság gyönyörétől reszket az a meleg sugár, melynek érintése alatt lombbá fakad a rügy, virággá feslik a bimbó s a rögös durva föld tündéri mezt ölt a pázsit bársonyából.

A szabadság gyönyöre lehel be a falhasadékba, a fa odvába, a föld nyílásába, hol alaktalan rut kukaczközből ragyogó szárnyu lepkéket teremt s honnan az állatvilág megdermedt seregét hívja újra élni.

A szabadság gyönyörében kéjeleg a madár, mikor a lombosodó ágon fürge lábakkal ugrál, mikor fenn szárnyal a magasban s országok határát méri át tekintetével és száll, száll a merre szive vonza, a merre vágyai vezérlik.....

A szabadság gyönyörétől zendül a lant, s teremt a költő lelke bűvös éneket, mely milliókat hevit és lángra gyújt. Nem az ébredő természet, de az örökké élő szabadság nyújtja azt a gyönyört, mit virágos tavasszal künn a szabad ég alatt érezünk. A tavasz himnuszában, nem a természet ékessége, de a szabadság istensége van dicsőítve.

Ez az istenség a népek örök istene, mit mindenben érzek, látok, hallok s többé nem a tavasz bűbájának, de a szabadság kéjének nevezem.

Ugy tetszik, hogy minden, de minden e gyönyörben kéjeleg. Ugy látom, hogy érzi fü, fa, virág, úgy hallom, hogy érzi a madár, az állat s a tavaszi sugárnak ez adja csillogó zománczát. Százszor, ezerszer érzi az ember, - őtet gyújtja, őtet lelkesíti, őtet buzdítja zúzni, törni, gyilkolni és teremteni, s mégis ez ember türi meg leginkább mellette a - bilincset.

KATONA DOLOG.

Miért is szerettelek meg...? Hát miért szereti a nap a földet, a föld a virágot, a virág a harmatot, a harmat a sugarat, a sugár az illatot...? Ki tudna erre megfelelni...!?

Szerettelek az első pillanattól fogva, a mint megláttalak. És azóta szívem minden dobbanása éretted volt; lelkem minden gondolata te voltál.

Mintha az egész világ megváltozott volna. Egyszerre minden szebbnek, dicsőbbnek tünt fel, mint azelőtt.

Gyönyörködtem a nyíló virágok ezreiben; versenyt énekeltem a madárral; órákig elmerengtem a futó felhők csodás alaku foszlányain. Keblem kéjes vágytól dagadt, szokatlan érzélem hevített; megmagyarázhatatlan sejtelem ragadt egy ismeretlen világ felé, melyet képzeletem teremtett, s melynek te voltál bűbájos királynéja.

Ha csendes téli estéken a jókedvű bakák mesét mondtak egymásnak, úgy elgyönyörködtem az »Aranyhaju királyleány« szép történetén, »Tündér Iloná«-nak csodás szerelmén... Álmodoztam csodás szép álmról.

Oh Mártha, mennyire szerettelek tégedet!

Minden vasárnapot nálatok töltöttem el a kis korcsmában, hol a tiszt urak is gyakran megfordultak. Felforrott a vérem, ha másra néztél, ha máshoz szóltál; de a mikor másra mosolyogtál, úgy éreztem, hogy a szívem megszakad. Pedig te nagyon szépen mosolyogtál. A kapitány ur gyakran járt hozzátok és te rosz Mártha, igen jó voltál hozzája! Azt hiszem, tetszett neked; azt gondolom, szeretted.

De hát akkor miért mondtad, hogy engemet szeretsz? Oh, csak azt ne mondtad volna.

Elhittem, szenvedélyes, örült vak szerelemmel hittem neked és azért fájt ugy a csalódás.

Ah, mint háborog a lelkem, mint forr fel a vérem most is, ha eszembe jut az a kinos pillanat...

Vigan mulattam jó czimboráimmal. A bor felgyújtotta a véretem; szívemet lázas gyönyör tölté el, - hirtelen átragadtam karcsu derekadat, aztán forró, szenvedélyes csókot nyomtam ajkaidra, E pillanatban lépett be a kapitány ur; gúnyos, haragos tekintettel mért végig és te durván taszítottál el magadtól. Fel sem vettem a kapitányomat; de a te hirtelen átváltozásod megrendített: kinos fájdalmat éreztem lelkemben, s mint egy nyomorult kutya, tántorogtam az asztalhoz. Felragadtam egy tele üveget s annak tartalmát egyszerre kiürítettem. Csordultig voltam keserüséggel. Nótába kezdtem - hadd sirja ki lelkem terhét, a mit alig birt elviselni:

„Bánatosan zeng a madár
Vesztett párját siratja,..."

Úgy végződött ez a nóta, hogy bánatos az én szívem is, mert megcsalta az a hűtelen! Ejh dehogy csalt. Csak gondoltam, csak hittem, hogy szeretem. Hazug a vér, a mely érte lobog; hazug a sziv, a mely érte dobog. Hazug minden érzélem, a mi itt belől tép és szaggat...

Aztán a husomba markoltam, azt a kis darab fájó részt, a mi olyan kinosan sajgott, szerettem volna kitépni s örvöngő kaczagással kaptam a nótába:

„Majd eljön még az az idő,
Hogy szeretnél engemet;
De már akkor késő lesz, mert
Gyász borítja szívemet!”

Terhes bánatommal rákönyököltem az asztalra; sokáig úgy altattam, úgy csitítottam háborgó lelkemet. És a mint újra feltekintettem, - Mártha a kapitány urat szerelmesen ölelte át. A harag, a boszu, a féltékenység minden ördöge egyszerre felordított bennem. Szilaj keserőséggel sújtottam lábaikhoz egy üveget s azután? Hát semmi. Valami bolondos nótába szerettem bele:

... „Három golyó a zsebembe elrejtve.
Három golyó három szívet találhat,
- Kapitány ur ne bántsa a babámat!”

Ezt fujtam el egymásután tizszer, huszszor, százszor. Most szomorún, mint a gerlicze-sírás, majd vigan, mint a gyermek-kaczagás. Ugy éreztem, hogy nem kell a világon semmi, semmi, - csupán e nóta, s ha ezt is meguntam - akkor majd egy másikba kezdek, a mely átjárja a szívét azoknak és kiszaggatja onnan az életet. Vérem lázasan lüktetett; agyamon vad gondolatok cikáztak keresztül. A düh, a mámor vaddá tett s rettenetes káromlással ütöttem az asztalra. Ekkor Mártha lépett mellém és a kapitány ur gúnyos hahotája közt tréfásan mondá:

- Oda se neki Ferkó! K a t o n a d o l o g !

És még akkor is mosolyogni tudott, mikor szétzúzta minden boldogságomat. Oh, a nyomorult! Egy pillanatnyi kacérságért szívem őszinte, mély szerelmét dobta cserébe. De megboszulom, esküszöm, hogy megboszulom!

A boszuállásnál más gondolatom nem volt többé. A laktanyába rohantam, s midőn a szegen függő fegyveremre esett tekintetem, kárörömmel csikorgattam össze fogaimat.

Nem voltam többé ura önmagamnak. Egész valómat a boszu édes, kábító érzete töltötte be. A kárhozatos máorból a kapitány ur kardcsörgése ébresztett föl. Lesben álltam s még a kezem sem reszketett, annyira felbátorított e merényletre tenger gyűlöletem.

E pillanatban előléptem s az utálattól elrekedt hangon kiálték:

- Tisztelteti a babája!

A kapitány ijedten kapott a kardjához; de e pillanatban eldőrdült a fegyver és élettelenül rogyott össze.

Ez volt az a nóta, a mely kiszaggatta a szívből az életet. Kétszer akartam ismételni még; de a lövés által figyelmessé lett őrség elfogott...!

* * *

Jó katona voltam; a harcok tüzeiben becsülettel álltam meg mindig, soha sem voltam büntetve és ez megmentett az - akasztófától, de nem mentett meg a főbelövéstől.

Beengedik jó pajtásaimat a siralomházba; úgy sincs semmi vágyam más, csak hogy utolsó órámat velök tölthessem. Még az ör is jó czimborám. Kimért léptekkel, szigoru arczzal sétál fel s alá. Mikor felém jó, soha sem néz reám; mikor tova megy, mindig kitörli a szemeit.

Lidércz nyomás nehezül lelkemre; gyötrő gondolataimtól nem tudok szabadulni: pedig sorsom nem aggaszt, rég leszámoltam az élettel. A legények isznak a borból s engem is jókedvre igyekeznek deríteni:

- Igyál czimbora!

- Menj vigan a más világra!

Oda künn az őr egyhangu lépteinek dobbanása közé különös hang vegyül. Csendes, de szivszaggató zokogás rázza meg egész valómat. Valaki az ajtóra borult s forró könnyeivel áztatja a hideg kilincset. Nem mer bejönni, fél a szemem közé nézni.

A lusta vér gyorsabban keringett ereimben. Fölragadtam a kancsót s nagyot húztam belőle.

Nótát fiuk, nótát! Vigadjunk! Hej, ma ugy is utoljára mulatok. Fújjátok az enyémet....

„Bánatosan zeng a madár!”

Eh, hagyjátok el; nem zeng az már nekem! Ugy érzem, hogy minden hang a szívem közepéből szakad ki. Fáj, nagyon fáj valahol....!

„Majd eljön még az az idő...”

Kivül a lassu zokogás keserves jaijává változik; minden csuklásával átkozza a világot, minden csuklásával kiöl önmagából egy parányi életet. Az emberek kegyelmezhetnek, de a lelkiismeret nem kegyelmez senkinek.

Nem szeretlek, esküszöm, hogy nem szeretlek..... És mégis az ajtó felé tántorogtam, hadd lássam én, ha ő nem mer a szemem közé nézni. Hadd lássa, hogy most én nevetek kinjai felett. És mégis... szemem egy könnycseptől homályosult el..

E perczen megnyílt az ajtó; ütött az utolsó óra is. Katonának szégyen sirni. Pajtásaim megdöbbentek, én megvigasztalódtam. Tehát mindjárt vége a pokoli kinnak, mi itt belől dül és emészt; mindjárt nem hallom a sirását annak, a kit én nem szeretek.

Pajtásaim bocsássatok meg; én nem voltam a hibás, ők sem voltak hibások. A szívem, egyedül a szívem volt az oka mindennek.

Baka ne reszkessen a kezed, jól czélozz; nézz balfelől, oda, hol a szívem van. Olyan bátran tekints rám, a mint én nézek farkas-szemet a halállal. Ne féljeteK, én sem félek. Tegyetek gyorsan semmivé, hogy többé ne lássak, ne halljak, ne érezzek. Csunya már nekem ez a szép élet. Halljátok! A gyászposztóval bevont dob harmadszor perdül! Baka! Vigyázz! Nézd meg jól a szívemet: Rajta!

Ott fekszem sáppadt arczczal, élettelenül. A test mozdulatlan már; de a lélek még néhány pillanatig benne időzik. Még tudomást vesz arról, a mi körülötte történik.

A lövés után szaggatott, kinos sikoltás reszketteti meg a levegőt; valaki hozzám akar rohanni, hogy sebeimről lecsókolja a vért, hogy arczomról letörölje a halál lehelletét. A durva katonák visszalökik szegényt s metsző gúnnyal sugják a fülébe:

- Oda se neki Mártha! K a t o n a d o l o g !

AZ ÉG ALATT.

Reggel.

A keleti ég szürke sötétjén derengeni kezd a hajnal fénye. Lassan halványulnak a csillagok s az égboltozat az első sugártól elpirul. Még csak egy-egy erősebb fényű csillag daczol a nap királyi ragyogásával s aztán eltűnik az is és a piros felhők szakadásain keresztül mosolyog a végtelenség kékje.

Friss szellő csap át a bérczen, völgyeken s üde virágillattal balzsamozza köröskörül a szendergő világot. A barna homály gyorsan tűnik el, s midőn a napnak első sugara kicsap a hegy mögül, a nyári, buja tenyészet sötét-zöld színben hűvös harmattól ragyogva köszönti.

A néma csendet zsi bongó nesz kezdi felváltani: sűrű lombok közül felrebben az alvó madár; megegyengeti gyenge szárnyait, aztán megrebben és suhogva csap át a verőfényes oldalra, hol egy görbe bükk kinyúló ágán csicsergi el boldog örömét. Százados tölgyek vastag levelei alól előbujnak a pillangók ezrei, csapongva üzik, hajtják egymást, czikk-czakkos röpkedéssel keresztül-kasul úsznak a fényben, tetszelegve érintik a reszkető harmatot, melyben a napsugár szikrázik, szeretettel ölelik át a vadvirágok színes szirmait s kéjjel szívják mézédese ajkukat.

A sik mező felett alig látható magasból leskődik a kánya; éles tekintete mértföldekre belepi a tájat s félelmet kelt, mikor a fürge fürj, vagy a bogarászó fogoly-család észreveszi fekete pont alakját a lomha felhők alatt. A him figyelve kíséri útját, míg a többiek sűrű vetés nyirkos tövében lapulnak meg. És ha elmúlt a vész, újra gyorsan szaladnak élelmet keresni a hosszan kigyózdó barázda alatt.

Dong, bong a méh s fáradhatatlanul nyüslet a hangya. Körül mássza a rögöt, felszalad a vastag kukoriczaszáron, hol ráijeszt a kényelmesen pihenő sáskára, a mely zizzelve ugrik tovább, belecsapva idomtalan fejét a fekete nadály szurós kocsányába.

Az éji csendet a reggel ébredésének vidám zaja riasztja szét mindenfelé. Erdő, mező, fenséges pompában tündököl, mintha a feltámadás ünnepe volna.

A faluban is rég elfujta a kakas ébresztő nótáját; éhes tinó bödül rá az ólból, mit nyomban megvigasztal a pásztor kürtje, a mint a falu alvégén belefuj, majd nagyot csördít ostorával, miközben hebehurgyán ereszti szélnek czikornyás füttyét.

A falu népe kipihenve a nap fáradalmait, hirtelen talpra áll és újult erővel siet munkára. Erdő, mező serény emberek mozgó csoportjaitól népesül meg. Künn van immár a kolompos gulya; a pásztor-furulya vidám dala lelkesítve járja be a völgyeket; felkölti a munkás nép szunyadó örömét, vagy elaludt bánatát s a reggeli hangok ezernyi zúgásába búbájosan rezeg bele népdalaink csodás szép akkordja...

Hallod a dalt? Szerelemről, barátságról beszél; hazát, Istent szeretni tanít; magyarázza a boldogság útját. Fel, fel, a reggel itt! Az élet int feléd!

És megmozdul a tetszhalott világ...

Este.

Nyugatra száll a nap; a magasabb hegyek ormait elérte már s mintha ott pihenőt tartana, izzó tekintettel néz vissza az árnyas vidékre, melyre lassanként az est szürke homálya kezdi ráborítani ritka fátyolát. A hegyvidék még a visszasütő nap biborában ég, míg lenn a völgyben hosszúra nyult árnyék borítja el a dús tenyészetet.

A sűrűben meghúzta magát az éj hirnöke: a barna alkonyat. Lassan hódítja a tért, mind több, több fényt nyel el s mire a magasba felüzte maga előtt az árnyéket, lent a völgyben az est nyugalma már elterült.

Éji szállásra tér erdő, mező lakója. Tömött pázsit a bogárnak, sűrű lomb a kis madárnak kellemes tanyát ígérnek. A gulya is hazatérőben van. Lustán lépdél, mint egy fáradt sereg; csak akkor mozdul meg itt-ott gyorsabban, ha a pajkos tulok birokra hívja társait. Oda csördít a mogorva pásztor s úgy fékezi meg szilaj kedvüket. Aztán tovább kolompolnak csendesen, fölverve a mezei út porát, mely mint a szennyes füst, úgy jelöli utjokat, a mint a légben magasan kavargó.

A munkás nép csoportokban tér haza. Letörli a verejték-cseppeket fáradt homlokáról s törődött testtel lassan lépeget. A faluban füstölgő kémények hívják barátságos tűzhely mellé, hol a gondos feleség izletes vacsorával várja. Egy-egy virgoncz leány kicsap az út szélére, hol apró nefelejcskek kék szeme ragyog, bokrétát tép a legény számára, s midőn elválnak a kis kapuban, búcsúzóul kalapja mellé tüzi.

Még itt-ott a hegyek visszaverik az elkésett hangokat, a mint egy-egy elmaradozó nagyot rikkant társai után, vagy a kósza madár párját hívogatja. Azután elhangzik az is, csak a tücsök czirpel tele torokkal, mint a néptelen mező öre.

Egyszerre megkondul az estharang; reszketve száll szét hangja az est csendiben, s midőn a kis toronyban végsőt üt, minden sziv egy imában dobban össze: gondviselésedet kéri nagy Isten...

Lassan elhal a zaj; kialszik a messzelátó pásztor-tüzek fénye, s a késő est barna takaróját elfedi a sötét éj palástja. Lány zsi bongás hallszik a némaságban, de nem tudod, hogy minő hang lehet, nem gyanítod, hogy honnan száll feléd. Tán a sirok világából ered, vagy bolygó szellemek csendes nesze, vagy tán millióknak zavaros beszéde? Egy álom az egész, a mit az alvó világ álmodik.

Pihenjetekek békén, üdítő álom puha kebelén!

Igy fogy el minden, minden lassanként; így tűnik el gazdagság, hatalom, dicsőség, hirnév egy szép estve majd, a mikor eljön az enyészetnek estvéje. Fejüncet álomra hajtjuk csendesen és alszunk talán soká, tán végtelen.

*

A mint itt állok, künn az ég alatt és nézem a reggel ébredését, látom az est nyugalrát: úgy tetszik, mintha a születés és elmulás képe jelennék meg előttem, bevonva és megaranyozva a legszebb, a legtisztább költészet zománczával.

Itt állok még sokáig. Szivem csodás sejtelemtől dobban meg s lelkem nem tud különbséget találni, hogy melyik szebb: születni vagy meghalni?

TALÁN?!

Szép nyári est volt; az ég végtelen boltján a csillag myriádok fénye reszketett. A hold halvány sugara átszűrődött a vad szőlő-indák levelein s kétes fényvel világítá meg a kis kerti lugas belsejét, hol egy sugár magas árnyalak pihent. A langyos szellő, mely játszva himbálta fürteit, a kert virágainak felséges illatát, majd a távoli vizes moraját és a berek csalogányának bús dalát repíté feléje. Lihegő keble gyönyörrel szívta magába a lég balzsamát; szemeit egy nyílson át az ég csillagaira emelte, míg lelke messze szállt, álmadozni, ábrándozni rólad, örök, őszinte, tiszta szerelem...

És e pillanatban léptek dobbanása riasztja fel; deli ifju bontakozik ki a nyíló rózsabokrok közül. A leány ráismer szép kedvesére s dobogó szívvel susogja: ő az!

A pillanat varázsa mindkettőt megnémítá néhány perczre. Végre is a lány szelid tekintete szóra bátorítá az ifjut.

- Százszor, ezerszer mondad, hogy szeretsz, s ha arra kértelek: légy enyém, szemeid lesütötted és hallgattál; ha kezeid megragadva, imádattal mondam, hogy add nekem, újra elborult lelked tüköre, melyből annyiszor láttam felém sugározni boldogságomat.

Margit! Édes szerelmem, mit tegyek, hogy megnyerjelek, hogy enyémnek mondhasalak örökre.

Drágám, én nem ismerek annyi küzdelmet, a mennyit át ne harcolnék érted; nem ismerek annyi akadályt, a mennyit le ne győznék szerelmedért.

Kedvesem! Engedd meg, hogy követhessem keblem vágyait, hogy áldozzak lelkem bálványának és aztán te légy dicsőséges munkám tündöklő koronája. S ha ifju lelkem álmai valósulva lesznek, te légy a jutalom édesem. Kincset szerzek, vagyont gyűjtök, mellyel királyi kényelem biztosítom. Kény és pompa környez majd mindenütt: az emberek vetélkedve keresik barátságodat; hajlongva lesik kegyes pillantásodat s az a hatalom, mely a gazdagsággal együtt jár, fejedelmi gyönyörrel tölti be mindkettőnk szívét. Szolgák csoportja vesz körül, kik hódolva várják parancsaid, alázatos tisztelettel hajolnak meg előtted s boldognak érzi magát, ki rabszolgád lehet.

Kedvesem! bejárom a hir mezejét és dicsőséggel koszoruzva térek vissza majd. Milliók bámulatát, tiszteletét és elragadtatását vivom ki számunkra. Koszoruimból oly fényzőn sugárzik ki, hogy a ki kicsinylőleg belenéz, megvakul...

Te nem felelsz? Drágám, miért vagy oly hallgató? Nem ismered azt a boldogságot, mit egyedül a dicsőség képes nyújtani; nem ismered azt a gyönyört, mit egy lelkesült tömeg éljenzése adhat; nem álmodott lelked a csodás mámorról, melybe ezreknek tapsai ringatnak?

Tekints reám és nézd, hogy már a pusztá gondolatra is miként lángol szemem, mint dagad keblem; ereimben a vér lázasan kering, s megmagyarázhatatlan kéj járja át egész valómat, mely ellenállhatatlanul ragad feléd tündér világom..... Ha oda jutottam, - ugy-e akkor szeretni fogsz, - ugy-e akkor enyém lész? Ugy-e akkor leszek méltó édesem szerelmedre?!

Az ifju gyönyörtől reszketve ölelte át szép kedvesét... távolból bús szerelmi ének rezgett át a tiszta légen és a leány egy képet látott, mikor szemeit az ég csillagaira emelte: egyszerű ház, egyszerű lakókkal; csendes élet tiszta boldogsággal, a hol nincs fény, pompa, hatalom és dicsőség.... A langyos szellő játszva himbálta fürteit s lelke belemerült a bűbajos idyllbe, melyet a képzelet olyan élénken varázsolt eléje, s aztán azt gondolta: ha te értenéd ezeket, - akkor... talán?!

*

Fény és pompa ragyogja be a szép tágas salont; a csillár reszketve sugárzik szét és megvilágítja az ablak-fülkét, hol csodás délővi növények pompáznak. Közöttük mesterséges szökőkút van elhelyezve, melynek ragyogó csöppjeiben aranyhalak játszadoznak. A vakító fény megcsalja a madarat s kalitkájában, mely a sötét levelű philodendrum mellé van helyezve, énekelni kezd.

Gyönyörű tájkép! Az emberek meglópták a természetet.

Távolabb a teremből vig nevetés, csengő szép ének, taps és zene hallik.

Egyszerre ruhasuhogás zaja vegyül a nesztelenségbe; kipirult arczczal, lihegő kebellet siet valaki be, körültekint és csendesen oson a virágcsoportozat közé. Mellfodrait lázas sietséggel tépi szét, hogy a hús lég balzsamát szabadabban szívhassa: hajfürteit szabadon ereszti, hogy elfedjék hófehér kebelét. Egyik karjára hanyagul dől pihenni; szemei szikráznak; félig nyitott ajkai ingerelnek: ördögi szép!

Ujra léptek zaja. A szép leány láthatólag összerezzen; érzi, hogy szive hangosabban, erősebben dobog.

Halvány, de szép ifju közeledik; tétovázás nélkül lép melléje:

Ella, lelkem királynéja, hitem bálvány, tud-e, fog-e engem szeretni? Ismeri-e édesem azt a szerelmet, a mely semmivel is minden. A melyik nem ismer hirt, vagyont és dicsőséget, csak csupán boldogságot.

Drágám! Jöjjön velem, legyen az enyém egyedül. Festői völgyek ölén tiszta kis kunyhóm van; beszédes patak folyja körül; nyiló rózsabokrok között szabad madár énekel.

Mondjon le a világ hiúságairól, a mely futó fény, múltó buborék; szeressen és szerettesék ez az örökkévalóság.

Miért ne mondana le a zajról, ha csend kínálkozik? Miért ne a fáradságról, ha nyugalmat talál? Miért ne a küzdelemről, ha szebb a béke?

Kedvesem! Minek futni a boldogság után a nagy világba, hiszen az csak egy kis helyen lakik. Minek hívnök fel az emberek irigységét, bosszúságát ellenünk, mikor a barátságot szeretjük.

Én nem akarok látni senkit, hogy engem se lássanak; nem akarok csodálni senkit, hogy téged csodálhassalak. Jöjj velem, szeress engem; meglátod, hogy a boldogságnak milyen kevésre van szüksége.

Az ifju eléje térdelt és csókjaival halmozta el a hófehér kezeket.

A távoli teremből újra felzúgott a tapsvihár, az éljenzés. A zene tust adott, az emberek elragadtatva zajongtak.

A dicsőség aratta koszoruját.

A leány szemei megvillantak, a mint a reszkető csillárra emelte. Pokoli tűz sűgázzott ki azokból. Többé nem hallotta, hogy ifja mit beszél, - lelke elszállott a fény, hir részegítő mámorába.... és azt gondolta: ha te értenéd ezeket, - akkor talán?!.....

Bolyongjatok tovább ti bolygó csillagok s ha majd összehoz a vonzerő, mely lelketek rokonságában rejlik, - akkor boldogok lesztek... talán?!

A VIHAR.

Ős rengeteg, mit ezredév teremtett, tömötten fonja körül a hegyet, melynek sziklacsúcsa a fellegekbe ér. A nap tikkasztó meleggel perzsel; a patak medre szárazon tátong. Nem kékellik a partján nefelejts; száraz avarrá aszott a zöld gyep. A fulasztó melegtől összezsugorodik a lomb, lekonyul a virág s a bújá tenyészet mindenütt szomorun haldokol.

A karcsú bükkre mászó folyondár, mely daczolt a tél fagyával, most tehetetlenül, elsárgult levéllel küzd míg ereje megszakad.

Roppanó ágak közt nem csörtet a vad, haldokló lomb között nem énekel madár: az ős erdő minden lakója más tájra költözik, hogy ne lássa, midőn a szárazság öldöklő angyala gyilkolja a növényzetet.

A felhő hetek óta irtó munkát végez: nappal elvonul, hogy égesse a perzselő sugár; este kiterjed, hogy elfogja a harmatot. Ez a gögös zsarnok nem akar irgalmat ismerni...

Csak a kósza szél kalandoz végig olykor a fák között. Hús lehellete felrázza zsibbasztó álmukból.

A tölgyek koronája megmozdul; mélyen, haragosan zúg s utána minden fa vészesen kezd susogni. Oda fordulnak a zsarnok felhőhöz. Kérnek, esdekelnek. Egymáshoz csapódnak a füledt galyak; megzörrennek a száraz ágak, mintha egy rab nemzet csörgetné meg a súlyos bilincset.

Fent ül a felhő királyi székén. Meg se moczczan a jajgató szavára.

A kétségbeesés utolsó erőfeszítést tesz. A föld megfélemezik az ég tiszteletéről. Az erdő kihívó vad haraggal zúgja átkát a csillagok fölé. Többé nem kér, többé nem esdekel; szilaj dühe megveti a kegyelmet s a viharos felhőt csatára hívja.

A felleg alább száll. Leül a sziklacsúcs kopasz fejére, mintha pihenőt tartana királyi tábora. Olyan vészes, olyan terhes! Lassan morog, alaktalanul gomolyog, mint mikor a haragvó ember sötéten ránczolja homlokát.

Az alatta elterülő erdő tompán, gúnyosan visszhangzik, mintha ingerkedő gyerek gúnyolná a méltóságos erőt.

Meglebbenti a felhő fekete szárnyait. Egy lebbenésétől meginog a büszke tölgy, meghajlik a sudar s megrázkódnak a bokrok. Aztán újra zúgnak. Majd felegyenesedve a nyomás alól, lázadó morajjal szólnak a haragos felhőnek:

„Te hatalmas úr vagy oda fenn; kebled az Isten ostorát rejti; dörgő hangodtól megreszket a föld. De ne kivánd, hogy görnyedjünk előtted. A tiszteletnél többet nem adunk. Az éltető esőt miért vontad el? Miért nem engeded, hogy harmatozzék az ég. Te nyomorult zsarnok.”

„Azok a jéggömbök, azok a golyó-milliárdok, miket magadban hordasz, mind a mi szép gyermekeink valának: üde harmatcseppek levél s virágon. A fényes nap sugarain vitted magadhoz. Itt hivatásuk milyen szép, milyen dicső volt: hogy a virágnak éltet adjanak, s hogy mint párázat, mint fölséges illat növeljék a természet bájait!”

„Hidegséged fagyalta őket meg!”

„Hát nem mi adtuk ezt az erőt, ezt a hatalmat, mit nem áldásként adsz vissza, hanem átokként. A fiút apja ellen lázitottad, most többé nem langyos eső, de romboló hideg jéggolyó lett valamennyi.”

„Ha irgalmad eddig megtagadtad; nem kell többé. Ne add! Nem félünk haragodtól, sőt inkább halunk meg egy rémes csatában, mit tétlenül tikkasztó szárazságban.”

- Bitorló vagy!

A felhő szárnya újra meglebben; főlebb emelkedik, elfedi a nap égető arczát. Sötét lesz a táj és néma, a csend megdöbben, mintha az az örök éj kezdődne, mely az Úr „legyen” szava előtt tölté be a világegyetem végtelen távolát s most elköltözött a sirok üregébe.

Irtóztató moraj kél a magasban. A felhőréteg olykor megvillan, mintha egy harcra vágó nyugtalan csapat csillogtatná éles fegyverét.

A moraj egyre rémesebb lesz. A felhő haragosan csapkod. Irtó dühétől megriad a szél, viharra nő s haraggal tördeli az erdő gyenge ágait.

A tölgy, a bükk rendületlenül állnak. Kihívó, gúnyos zörejjel nevetik dühét, mint a hős, ki készen van a halálra.

A szélrohamot zápor követi s néhány pillanat alatt a megáradt patak vadul rohan alá szikla árkában és kiméletlenül söpri el, mit útjában talál.

Villámsugár cikáz keresztül a légen, mit rémes mennydörgés követ. Nyomában a pusztító jég, miként egy kartácszápor, úgy töri szilokra az ágakat.

A föld rendül meg e szilaj csatától; az erdő pusztul, rom és törmelék sűrűn lepi el a talajt, aztán a tajtékzó hullám hátán tova siet, hogy teteme se pihenjen a földben, mely szülé.

Még áll a tölgy. Törzse neki feszül a viharnek; ágai úgy csüngnek le róla, mint egy megtépett harci lobogó.... De egyszerre vakító villám sisteregve sújt alá a magasból. Nagyot csattan s harsányan dörgi túl a viharnek bömbölő harci dalát...

A tölgy hasadtan az égnek mered. Fehéren áll; kérgét szilánkokká tépte az ég nyila. Egy rom, egy puszta rom az ezredéves rengeteg királya.

....Villám villámot ér. Még egy roham s az utolsó fa is földre zuhant.

Ronda iszap borítja el az őserdő helyét. A kimerült felhő rongyfoslányokra akadva, szelek szárnyára kél. A sziklaoduból kiröppen a kuvik, vijjongva fújja a halál dalát: e hely nem ébred életre soha!

A nap ismét felragyog, a kopasz sziklára ráveti biboros mosolyát, s úgy tetszik neked, mintha a jó kedv derűjétől indítva a végtelen idők történetét beszélne el: új ezredév új őserdőt teremt, - a jog s igazság meg nem semmisül.

A HABOK.

Széles medrében egyhangu zugással hömpölyög a folyó, s vidám zubogással locsolja a füz belehajló ágait. Sima tükre felett gyorsan suhan el a fecske, bele-bele üti magát, aztán sipitva dobja fölebb könnyü testét, majd körülrepdesi a fehér oldalú tiszta házat ott a parton, rászáll a kéményre s a juliusi tiszta napon ragyogtatja barna szárnyait. Feltekint az égboltozat kékjére; lenéz a csillogó habokra. Olyan szép olyan bűbájos mindkettő. Picziny fecske szívét repeső gyönyör tölti be s lassu csicsergéssel üdvözli a táj fenségét.

Fehér oldalú tiszta ház előtt barna leány varrogat. Piros fonál szállal tarkítja a vásznat. Nem sokára készen lesz. Olyan szép, olyan illő menyasszonyi nyoszolyához. Néhány perczig szünetel, mialatt gondolkozó tekintete a folyó tükrére téved, a mi szép arcának körvonalait visszasugározza; lelke a magános fecske dalhoz száll, szíve a rokonszenv melegétől dobban meg; tudni akarná: te is szeretsz kis madár? kérdezni szeretné: te is vársz valakit? Tán ott maradt délen valahol szerelmesed? ott tartotta a tisztább ég, a melegebb sugár, a bűbájos virány. Te most itt vársz reá; itt hívogatod, itt keresed, - boldogtalan madár.

Boldogtalan madár... Valjon? Mindjárt alkonyodik, s még nem jött el Laczi, az én boldogságom. Én is őtet várom. Várjunk csak kis madár...

Hallga! Ott a tulsó parton milyen vigan zeng a hegedü, milyen szilajon peng a czimbalom. Valaki bele rikkant a nótába s a pálinka gőzétől tántorogva öleli át azt a... Nem ismerem nem, tudom a nevét, csak hiréből hallottam, hogy - én istenem - kerüli a templomot, kifesti az orczáját, megbabonázza az italát. Kigyófejet hord magánál, temető kertből szed boszorkány füvet, a mivel megrontja minden legénynek a szívét, a kik napestig dőzsölnek fakó csárdájában. De Laczit nem, Laczi engem szeret; azt mondotta azt fogadta.

Mért nem jó hát, mikor várom? Itt lesz itt bizonyára. Hogy mozogtok apró habok, mélabus zizzenéssel szaladtok tovább. Én nézlek, leslek a míg ő jön. Megszámítom egy kis örvényben hányat fordultok, mire újra tovább ragad a folyó. Locsogjatok, csubbogjatok; hangotok elszenderít, mint a dajka mese. Honnan jötök, hová mentek? Milyen szép, vonzó bus dala van a habok zugásának. Oh én mindig hallom; lelkembe zsong szüntelen panaszos hangotok. Itt ültünk a parton, mikor szeliden a keblére vont, aztán elmondta a pásztor történetét, ki gyilkos fegyverével a holdra lőtt, - aztán a hold felszivta. Azóta ott van s többé nem szállhat le a földre - szeretni.

Milyen szomorú története van annak, a ki nem szerethet.... Akkor is így gondolkoztam, és ti csacska habok, akkor is helyeslőleg fecsegtetek nekem. Ti is szeretitek a lehajló füz zöld lombjait, a folyó csillogó porond szemerkélt, a játszi halat, s felszineteken tovairamló vizipókot. Mind, mind jó barátaitok.

Ah mint üvölt ott tul a duhajság. Ma megint elcsábit valakit az a... Én meg itt várok. Csak jőne már. Sehöl semmi. Jaj ha ott volna, jaj ha oda csalta a sátán. Nem... nem -

Hátha... mégis. Csitt csitt habok miért zugtok, miért locsogtok. Mintha az ő hangját hallottam volna. Jaj mint nyilalik a szívem, mint háborog a vérem. Ugy van, ugy! Ez az ő hangja, ki is tudna más olyan szépen énekelni:

A mennyi ragyogó
Csillag van az égen,
Azért sem adnálak -
Én gyönyörűségem.

Ezt fujta nekem is; nekem fujta akkor. Nem is olyan régen. Még a fülemben cseng szerelmes hangja, még az arcomon ég csókja forrósága. De most azt öleli, azt csókolja azt szereti....

Hogy zúgnak a habok... Rajta forogjatok, zajongjatok; tajtékzó sörényeitekkel csapjatok keresztül a parton, úgy mint mikor a viharos felhő suhogó záport okádik a hegyekre, honnan a piszkos lé vadul rohan tiszta kebletekre. Ah mint fog el akkor a méltóságos harag; s ti parányi örvényző habok, mint változtok át szilaj óriásokká, mint tépítetek szét bömbölve a korlátokat, mint rohantok ellenállhatatlan erővel végig a téren és a zajongó hullámok loccsanása, mint tömörül egy rettenetes vészkiáltással.

Rajta tehát! Bömböljétek, hogy ne halljam a fakó csárda undok tivornyáját, úgy fáj, úgy vérzik a szívem!

Milyen bánatosan mormoltok ti tehetetlen habok, nem tudjátok túl kiáltani a silány rekedt torku emberek duhaj nótáját. Hát nem lázadtok fel, mikor halljátok, hogy kire vesztegettem lelkem jobb felét. Nem értitek, hogy a ki egykor előttetek szívem legdrágább kincsét, szerelmemet vitte el, - az tolvaj volt, az most bőven pazarolja az ellopott kincset....

A fecske elszállt már; szabadon követte az irányt, merre vonzalma hívogatta. Talán célhoz jut, talán boldog lesz. És ti is futó habok olyan részvétlenül haladtok tovább, mintha unalmas volna ez a hely, hol már elhangzott a dal, mely szerelemről regélt, s most olyan üres, elhagyott és szomorú minden. Csak ti zúgtok most is szaladó habok s zúgátok lelkem bus panaszát visszhangozza. Csak menjétek. Tiszta tükrötökbe tekintek egy pillanatra; rendbe hozom szétbomlott fürteimet - aztán... követlek én is.

Fáradt, nagyon fáradt vagyok. Csacsogástok, érzem elszenderít s ha tiszta kebletekre hajtom fejem, - rám borul az örökké való boldog álom...

Látjátok milyen a szív. Néha hosszas időközön keresztül daczol tenger fájdalommal s néha egy gonosz pillanatban meghasad.

*

Hajnal felé a folyó tulpártján a szennyes gőz és a mámoros legény sereg egyszerre tódult ki a piszkos csárda sötét belsejéből. Barna Laczi visszamaradt s részeg gyönyörrel ölelte át a kifestett rimát, de az kaczagva lökött rajta nagyot s bereteszte a pitvar ajtaját.

A legény káromkodva támolygott a folyó partjához s kimerülten terült végig a harmatos fűvön. A mint elakart szenderedni, mindannyiszor felriasztotta a habok zúgása.

Úgy tetszett neki, mintha halottra borulva zokognának.

A PATAK REGÉJE.

Szép nyári est volt. Fodros patak habjaiban fűröszte végső bágyadt sugarát a nap. A lombos fák hosszúra nyúlt árnyából az est homálya leskődött elő. Még egy pillanat csak, aztán elnyeli a fényt s a szendergő világ felett elterül a nyugalom csendje.

Minden hallgat, csak a futó patak cseveg a virágnak, mely kíváncsian tükrére borul:

- Ősfenyvesben, mohos szikla alól indultam a világba, mit azóta már sokszor bejártam. Szép vadregényes táj volt; utam kőszirtek közt kanyargott, melyeknek barnult mohos falára sok ezredév véste fel nevét. A százados fák sötét árnyában nyurga füvek sinylenek mindenütt; majd hegyszakadékon estem keresztül, míg elértem a sima völgynyílást.

Mikor aztán a vadon messze maradt, tágas szép mező terült el előttem. Nyílt rónáján játszott a délibáb s rengő kalász borítá tereit. Ezt a szép hullámozó kalásztengert olyan csodás teremtmény raja lepté be. Ott dolgozott, munkált napestig, sarlójával halomra döntve az áldást, a mit istene adott.

Szemeikben, elfojtva bár, de alvó szenvedély tüze égett, számukban nagy, erős volt a hatalom, mi az istent juttatta eszembe. A munkától megedzett karjain az erőtől duzzadoznak izmai... s mégis olyan szelidnek tünnek fel nekem, mint aki nem ismer haragot. Különösnek tetszett, hogy oly jámborul viseli terheit, mintha türelemre volna teremtve... De ha egyszer feljajdul, dühe széttépi a lánczot, lerombolja a börtönfalat.

- Csodás teremtmény, - kérdém tőle, - mi neved?

Alázattal hajtá meg derekát; tekintetében mély tisztelet volt, - szives együgyűséggel, halk, lassu hangon felelé: „mi a nép vagyunk!”

E nép hazája - úgy tetszett nekem; - szép s nyílt volt, mint a szabad gondolat, mesterkéletlen és egyszerű minden. Ugy volt, a mint az Isten alkotá; rendtelenségében nagy és remek.

Útam tovább vitt. Szinte fájt, midőn búcsút vettem a vad virágoktól; nem hallottam a pacsirta dalát s a munkás nép búsongó énekét: a mezők ez örök költészetét.

Elértem a folyót: jó barátim vidám társaságát s együtt játszva vigan lejtünk tovább.

Mentől messzebb haladtunk, annál meglepőbbnek tetszett a táj. Egyszerre keskeny mederbe jutottam. Szabályozott part vett körül mindenütt. A merre csak tekinthettem, mindennünnen óriási falak tátongtak felém. Azt hittem, újra vadonba érkezem s e kőfalak: meredek kőszirtek, melyekről titkos kezek letörülték a szépség zománczát.

Egy város volt. Ejh, de lakói már nem olyan, mint az istenadta nép. Gond nélkül él közöttük számtalan; üres fejét magasra emeli. Keble nem ég csak füstölög, miként a redves fa, de lánggal nem lobog. Fásult szive tiltott gyönyört keres, kéjtől zsibbadtak lusta tagjai. Pohár csöngés s muzsika hanginál, csapongó kedvvel nagyokat kurjant. Nem létezik számára más öröm, csak a mit beteg lelke álmodik.

E szánalomra méltó képet keserű fájdalommal szemléltem, s bár részvéteimet megveték, mélyen sóhajtottam... És e sóhaj - gúnyos kacaj fogadta s fitymáló góg: „U r a k vagyunk, ki másra nem szorul, s szeszélyünknek hódol a durva nép.”

Ott hagytam hát e vig bolondokat. Majd a szellő lágy érintésével köddé varázsla s a magasba röpitett. Vigan szálltam a lég ölén tova. A föld, e sárgómb, mélyen maradt alattam s lakóira büszkén néztem alá.

Egyszerre a távol messzeségben egy kis fekete pont tűnik elő s a mint a légen gyorsan szállt felém, mind inkább kezdett alakot ölteni. Minő jármű volt. Egy óriási gömb, melynek aljához kötelekkel kosár volt erősítve. A kosárban komoly tudós arcok. Bámulatra ragadt e tünemény, mely ide fenn jár a fellegek honában. E komoly arcok fürkészve vizsgálták a természet titkait, lelküknek minden vágya és célja: tudni azt, a mit senki sem tudott, megnevezni azt, a mi névtelen, felgyújtani az értelem tüzet, melynek átható szép világa beragyogja a végtelenséget.

Milyen hivatás! - ha rá gondolok, érzem, hogy patakszivem feldobog.

Arcukon gond volt, szemükben értelem s homlokukon e szó fénylett: tudós.

Azt hittem, hogy csak a földön találok a teremtmények e különös faját. De most jól emlékszem, hogy hajdan a föld gyomrában utam egy sötét szűk nyíláson vitt keresztül s midőn ekkor egy terjedelmes ürre bukkanék, melyet ezernyi sodronylámpa világított meg, ott láttam már ez arcok egyikét. Egy bányában, mélyen a föld alatt.

Nemsokára leszálltam a magasból. Tiszta voltam, mint a kristály és üde. Arany serlegben hordoztak körül egy hatalmas úr fényes asztalánál. A palota, a merre csak tekinték, drága gyémánttal rakva volt gazdagon, mely hiven jelképezé a szolgálkú hódolat mosolyát, mely mindig fényes, de mindig hideg.

Olyan különösnek tünt fel nekem, hogy itt nép, ur, tudós földig hajolnak. És a nagy úr, ki kezeiben tartá a hatalmat, gyakran látám, hogy reszket, mint félénk gyermek. Ma milliók felett uralkodik; holnap földönfutó és nyomorult. Ma ítél, büntet és kegyelmet oszt; holnap már ő áll a bírák előtt...

Mi a neve, kérdém, kit istene olyan csodás szerepre alkotott. Szent borzalommal sugák: a király.

Vizsgálni kezdém őket behatóan; más-más alakot vettem szüntelen. Ma a kunyhók között, másnap palotákban fordultam meg. Megnéztem a sziveket, a veséket; mérlegeltem mindenik tetteit. És nemsokára megtudtam a valót.

Mennyi hazugság, mennyi ámitás!

Nép, úr, tudós, király volt a nevök s láttam, hogy e m b e r valamennyiök.

SZIVÁRVÁNY.

A nap még csak félig bukkant fel a keleti hegy mögül. Fényes sugarai keresztül röppennek a föld felett; reszketve fürödnek meg a hűvös harmat kristály csöppjeiben, melyekből ragyogva sugárzik vissza a természet mosolygása. A harmattól nehéz lombok terhe alatt meggörnyed a vékony ág s aláhajolva gunyaszt, mintha még nem ébredt volna fel éjjeli szendergéséből; a virágok összevonták szirmaikat, mintha a himszálakat s a gyöngé bibét akarnák megóvni az éj hűvösségétől, melyek ez illatos boudoirban még mind bódító és mámoros álomban szundikálnak. A meleg sugár lágyan érinti a finom szirmokat, keresztül suhan a lombok között s mint az édes anya gyöngéd csókjával pihenő gyermekét, úgy ébreszti fel e fény szeretete melegével a tenyészetet. Meging a galy mintha lebbenő szellő futna rajtok keresztül, kipattan a bezárt szírom s az ébredés pillanata egy bábajos képet rajzol köröskörül. A nyíló virágok százféle tarka színben pompáznak, gyöngé szirmaikon csillogva vibrál a tiszta harmat, mint egy milliárd apró szivárvány káprázatos ragyogása.

Terjengő széles levelek alól játszva libben elő a pillangó. Követi a másik a harmadik, századik ezredik. A kékszárnyuak nyüzsgő tábora sietve röpködi körül a fekete nadály halvány rózsaszínű bokrétáját, melynek tölcseré mézédés nedvvel van telítve csurranásig. Fehéresen pettyezett szárnyait kéjjel lebegteti, míg az édes nedűt szopja.

Lassu uszó tempóval repül a fecskéfarku. - A villás ágak körül csoda szép színekből alkotott mozaik ragyog, mely mikroszkopikus porokból van lerakva a szárnyak szélének szabályos csipkészetére. E lepke a legszebb, - a legvadabb és a legkaczerabb valamennyi közt. A nappali lepkék királya, mely életét és méltóságát egyaránt gondos vigyázattal óvja.

Szabálytalan ügyetlenséggel röpködnek a fehérek. Játszva kergetik egymást halmon és bokrokon keresztül s szárnyaiknak fehér zománcza rátapad a fűre, lombra, a mint gondatlan kedvteléssel hozzá dörgölődnek s ott csillognak mint egyszerű tiszta ékszerek, mellyel a puritánnak is lehet cifrálni.

Gyors ütemszerű mozdulattal surran a szitakötő. Sebes szárnyalását alig bírja követni a szem s tompán zug a lég a mint reszkető szárnyakkal metszi azt keresztül. Patakok és tavak környéken nőtt sás felett szeret leginkább tanyát ütni, hol a vízi virágok kelyhét rabolja meg, vagy a nád metsző levelein tart rövid pihenőt gyors utjában. Áttetsző szárnyait ezernyi ezer ér keresztezi, fényes zöld szemei s aczél színű torja és potroha szinte szikrázik a verőfényen. Egy-egy pillanatra kicsap a virágos mezőre, hol a kékek a sárgák a fecskéfarkuak és a fejérek csoportja imbolyog s a fényben összegomolyodva egy eleven szivárvány ragyogó képét tüntetik fel.

Megzendül a mező, megcsattan az erdő. A sötét lombok alól, a part szakadékokból csicse-regve száll ki tollászkodni a madár sereg. A himek tarka tollazata fehér, fekete, zöld, sárga vagy piros színekben tündöklök, a mint felborzolva rázzák le magukról az éj nyirokját és az álom zsibbadását.

A fény, az illat, a szín; a lágyan hullámzó elhaló és ismét megújuló hangok csendülése, egy elevenen lüktető szabad élet isteni gyönyörét tárja elénk, melynek hatása alatt a szív érzélemmel, a lélek indulatokkal telik meg, melynek szépsége leköt mint a bűvölet, varázsa elnémit, mint az áhitat és az emberben önkénytelenül felébred a hit nagy apostolának gondolata: »mi volnék én Uram, ha ennyi szépségért nem imádnálak!«

Megfigyeltétek-e a természetet teljes pompájában? - Észre vettétek-e, hogy a művészet minden titka, melyet az ember zsenije megfejtett s a világ gyönyörökdtetésére előnkbe varázsolt, mind benne van e csodálatos e harmonikus szépségben.

A nap magasra hágott. A reggel hűs lehelletét tikkasztó rekkenőség váltotta fel. A távoli hegyek mögül tarajos barna felhők emelkednek fölebb fölebb. Lassu gomolygással verődnek össze a láthatár felett s sötét takaróként fedik el az izzó napot. Szellő se lebben s még is tompa zugás hallatszik.

A felhőtől lenyomott meleg lég fullaszt és kábulatba ejt; a lomb összezsugorodik, a virág lankadtan meghajol, a harmat párázata magasan kavarog. Nesztelenül huzza meg magát a madár a lomb között, a pillangó a levelek alján. A táj sötét lesz, s a fénylő ragyogó szivárványos világ - kialszik.

A haragos felhő tömeget egyszerre cikázó villám hasítja szét, mit mély tompa dörrenés követ, mintha jeladás volna a zuhogó zápor esőre, mely kezdetét veszi. Meglebbenek a felhő sötét szárnyai, mozgásba hozzák a levegőt, mely csendes és nyomasztó hallgatásából viharosan zudul fel s bömbölve süvölt végig a természet pompája felett.

Kövér esőcseppek gyéren koppannak a füre, a levélre; majd apróra szakadozva sűrűn zuhannak alá s a tikkasztó melegben elfüledt növényzet ujult erővel ismét felvirul.

A felhő megreped. E nyíláson a végtelenség szelid kékje dereng le az üdült vidékre. A nap-sugarai átszűrődnek a gyérült fellegeken, s a háttérben hatalmas ivezzel megjelenik a hétszinű szivárvány: a megengesztelődött Isten kijelentése, az igazság és szeretet győzelmének diadalive.

PEPI ÉS PETI.

(Humoreszk.)

Alig volt gazdagabban rakott szalonnásbolt az egész városnegyedben, mint a Pupáknéé, ott a nagy collegiummal szemben.

Délelőtt 10 órakor egy egész süldő diák-falka rohanta meg, a kik a paprikától piros mellű szalonnák között valóságos irtó-háborut végeztek. Este a napszámosok tértek be és a kövér és tenyérynai vastag avasok között válogathattak kedvük szerint. Az átható nehéz szag odavonta a szomszéd kandurokat s a kóbor-kutyák táguló orczipzával szívták magukba a fölséges illatot.

A bolt belsejében durva rozsdás vashorgokon fityeg a vastag oldal, sonkának füstölt görbe disznóláb, a sóslevet csepegő félszalonna, melyeknek plasztikus szépségét pompásan domborítja ki egy-egy pirosra pörkölt malaczfaj, mi a piszoktól barna s a zsirtól fényes pudliról sokat ígérőleg vigyorgatja vékony agyaráit.

Reggeltől estig ül vagy áll Pupákné közöttük megmérhetetlen vastag termetével, melyen a nyak azon egyszerű okból nem látszik, mert óriási toka fityeg előtte, mi felett úgy gömbölyödik a fej, mint egy hájzsirral tömött vastag tömlő, melyen a szemeknek csak igen parányi nyílást hagyott az orr felső része körül kidagadt kövérség. Szóval Pupákné vetekedett a legkövérebb szalonnájával és a legzsirosabb hájával.

Milyen merő ellentéte volt neki Pepi, az ő egyetlen leánya és szalonnás-boltjának örököse. Szép nyulánk alak, szeliden merengő kék szemekkel. Hófehér ruhában, tejfehér arccal, melynek puha patyolatján piros vére halvány rózsaszinben derengett keresztül.

Csoda-e ha ilyen körülmények között lobbott vetett a Peti nyolczadik osztályos szive, a ki az iskola első emeletéből mindennap látta, hogy Pepi a disznóól mögött lévő kis kertben miként babrál virágaival, mint emeli fel a kék égre kékebb szemeit, s hogy elmereng messze messze a ködös távolba, mintha valami megnevezhetetlen vágy, valami titkos ábránd vonzaná lelkét el innen a zsir, szalonna és füstös oldaloktól terhes légkörből.

Ilyenkor a Peti szentimentális lelkét csodás érzelmek járták keresztül-kasul. Végig simította hullámos szőke fejét, megtépegette frissen hajtott pelyhes szakállát az álla alatt s még a bajusza helyét is megbökte a mutató és hüvelyk ujjával. Azonban azok a bizonyos érzelmek csak nem hagyták pihenni. Ott forogtak azok a véreben, mint megannyi ármányos kobold és szüntelen kinozták érzékeny szívéét. Egyszer aztán kicsaptak belőle, megragadták a kezét, megfogták a lábait és a hullámos fürtű Petit ellenállhatatlanul vonzolták a nyulánk és szeliden merengő kék szemü Pepihez.

Egymás mellett álltak a kis kertben. Egy darabig szótlánul lesütött szemekkel. Végre a Peti lyrikus hangja csendült meg:

- Oh Pepi!

Aztán Pepi zengte szeliden, utánozhatatlan bájjal:

- Oh Peti!

Az alkonyati szellő a berek felől lebbent feléjük; hozott magával kaszált fű, vadvirág és hársfa illatot. Körülöttük a rózsa, szegfű és rezeda nehéz, de kellemes szaga vegyült össze a légfinom párázatával.

Petit a suttogó szellő szárnyain röppenő illat kezdé lelkesíteni:

- Irigyellek kósza szél, te, ki szép kedvesemnek fürteivel játszol, ki a finom csipke fodron keresztül hús csókoddal érinted hófehér nyakát. Irigyellek virágok kábitó illata, mert körülfogjátok és szívének egy parányi szerelmét magatokhoz vonzátok.

Ekkor felbukkant a hold, a szerelmi légyottok illetékes tanubizonyosága, a szerelmi vallomások elengedhetetlen kelléke, a regényes illúziók kifogástalan emelője. És a mint gömbölyü képével reájok ragyogott, - valami a Pepi szívében is megmozdult.

- Ah milyen szép, milyen ábrándos ez a holdvilág. Miként hinti be ezüst sugaraival a füveket, fákat és virágokat, melyeken ott reszket az est harmata, melynek minden cseppecskéjében a hold viszfénye gyémántként ragyog. Mintha ők is örülnének, kacagnának és boldogok volnának, a miként mi vagyunk.

Peti lágyan ölelte át a karcsu derékot, Pepi szeliden fonta át a rövid tömzsi nyakat.

A távoli berekből ide hangzott a csalogány verése. Az a bolond madár úgy tremolázott mind egy cseh-verkli.

- Hallga a csalogány, mondá Peti.

- Milyen szépen énekel, egészíté ki Pepi.

- A szerelemről, szólt Peti

- A boldogságról, viszonzá Pepi.

A néhány percnyi mélységes csendet Peti szakította meg:

- Boldog madár. Egész világa egy kis fészek és szeretett párja. Nem ismeri az emberek hiúságát, kapzsiságát, anyagiasságát. Virágok közt ugrál, napsugárban játszik, harmatban fürdik. Milyen isteni, milyen költői.

- Boldog madár - folytatá Pepi. - Csak dalol és szeret, - aztán nem törődik a hétköznapi élet nyügeivel. Oh ez a legszebb dal ez a legboldogabb szerelem! Oh Peti, tudnál-e így szeretni?

- Oh Pepi, - szerethetnék-e másképen?

- Esküszöl?

- Esküszöm!

És a Peti nyulánk ujjai forrón szoritották meg a Pepi puha kis kezét....

*

Telt az idő. A napok egymásután gyorsan suhantak az örökkévalóság kebelébe. E közben elkövetkezett a nyári szünidő és ezzel elkövetkezett a boldog pásztorórák vége is. Petinek válni kellett Pepitől. A bucsuzás pillanatában így kezdé Peti:

- Kétszer fogy el még a hold és kétszer telik meg s akkor újra látlak -

Pepi folytatta:

- Kétszer telik meg és kétszer fogy el és akkor a tiéd leszek. Elváltak.

Peti érzékenyen vett bucsut a kis kert rózsáitól, szegfűitől és rezedáitól. Pepi mindennap könnyeivel öntözé boldog szerelme viruló tanuit. Peti nagyokat sohajtva vonult ki a városból. Pepi zokogva vonult be kicsiny szobájába.

Elválásuk közelebbi napjai, sűrű sohajtások, szapora könnyhullatások napjai valának. Ám az idő hatalmas mester s a mint gyors garatján örli a napok százait, az órák ezreit és a perczek milliőit, mindig egy vékony fátyolt dob az emlékezetre, mindig egy csepp balzsamot ereszt a

sajgó sebre s így lassankint megritkul a sohajtás, elapad a könyvek forrása, beheged a seb és elmosódik az emlékezet. A mi ezután marad, az már nem fájdalmas többé.

Mikor a nyári szünidőnek vége lett Pepi a szalonnás-bolt ajtajából nézte a begyülekező fiatal-ságot. Egy pillanatra eszébe jutott Peti, de csakhamar száműzte magától azt a gondolatot, mert az utóbbi héten Peti még csak a levelére sem válaszolt. Pedig a borítékon, a melybe leveleit küldözte annak a rosz Petinek - két csokolódzó galamb volt.

Aztán nem is igen ment már a kis kertbe. Szinte jobban érezte magát a pudli mellett, midőn látta, hogy egy-egy szalonnázó süldő diák nyelés közben úgy nézi, mintha csak őtet falná. Lassankint az édes anyja is azt kezdé tapasztalni, hogy mióta Pepi gyakran időz a boltban, sokkal több vásárló fordul meg ott. Közbe-közbe az is megtörtént, hogy mikor Pupákné nagy szuszogással fáradalmat jelentett, Pepi vágott le egy darab szalonnát, egy darab sodart, egy darab oldalost a kunsaftnak, fáradt Pupákné nagy gyönyörűségére, a ki igazi élvezettel tapasztalá, hogy egyetlen leánya és szalonnás boltjának örököse milyen jól kezdi beletalálni magát az üzletbe.

Pepi is egyszer csak azon vette észre magát, hogy kevesebbet gondol a virágos kertjére és többet vizsgálja az ólban lévő és leöleendő prózai disznókat. Azon is rajta kapta magát, hogy a konyhából kiömlő sült kolbász szaga sokkal inkább izgatja, mint a sovány holdvilág, sőt még arra is rájött, hogy a napi bevétel piczuláinak pengése sokkal kellemesebben cseng, mint a berek csalogánya.

Ilyen észrevételekhez persze sok idő kellett s így nem lehet csodálkozni, ha ezalatt Pupákné kivénült a pudli mellől, Pepi pedig behizott az üzletbe.

Egyszer egy szürke ködös őszi napon kellemes hangok üték meg a Pepi füleit. A bolt előtt rőfögött egy falka hizott disznó. Pepi a bolt ajtóba lépett s közönyös hangon kérdé:

- Eladók ezek a sertések?

- Egytől egyig, - felelt egy erőteljes hang.

És a következő pillanatban szemtől szembe állott egymással a hajdani szerelmes pár. Egy kis szünet után a Peti vastag hangja megdörrent:

- Ah Pepi!

Aztán Pepi rikácsolta kiöblösödött torkából:

- Ah Peti!

Ezalatt az egyik sertés beleturt a sárba és disznó-hanyagsággal veté magát a piszkos pocso-lyába, miközben láttatá terjedelmes hizott hasát. Ez Pepit felette ingerelte:

- Aztán mit kér darabjáért?

- Hát kimicsodás! Azok a kondorszörü és kurtalábuak sokkal jobb fajták. Jó étküek és zsirosak; azok a hosszulábu serte szőrüek már inkább husosak....

A szalonnás bolt új örököse gyöngéden lökte mellbe a disznókereskedőt.

- Tudja mit? Egyremásra adok értük ötven forintot.

- Lehetetlen így vásárt csinálni.

A hizott állatok e közben mind leheveredtek.

- Hallja, hogy szuszog ez, - mondá Pepi.

- Az a kövérségtől van, - igazítá ki Peti.

- Ötven forintnál nem adhatok többet egyért, szólta Pepi.

- Annyiért nem adhatom, - viszonzá Peti.

Néhány percnyi csend után Peti szólalt meg:

- Hidje el asszonyom, nekem is többre áll. Sokat kell futni, fáradni, a míg az ember rüdegen megveszi, aztán kinlódik vele és a sok drága kukoriczán meghizlalja. Hiszen ha olyan olcsón adom, nem csináltam semmi hasznot. A nélkül pedig nem ér az egész élet egy fakovát.

- Jaj lelkem, bizony nekem is van ám kinom és fáradságom elég, míg kiárulom belőlük azt a pénzt apránként, a mit egyszerre fizetek. Az igaz, különben, hogy derék hájasok, - és a Pepi szeme ragyogott.

- Tetszik hatvan forintban asszonyom?!

- Ötvenötnél többet nem adhatok érte. Áll így a vásár?

- Áll!

És a Peti kérges tenyere a Pepi kövérségtől duzzadó markába csapott....

AZ ENYÉSZET.

Mikor a hideg őszi szél végig suhan a vénült lombokon; mikor a letarolt fü kocsányán kiszökkent friss hajtást megrázza fagyos lehelletével és a megkésett virág finom szirmaiban elhervasztja az élet színét; mindig úgy tetszik, mintha e bus zizzenésben a haldokló zokogását hallanám.

Mikor csendes lesz az erdő; mikor a mező illatos párázata helyén sötét nyirkos köd gomolyog - mikor nincs madár-dal s a bogár zümmögése elhaló neszt nyomasztó csend váltja fel: mindig úgy tetszik, mintha e félelmetes némaság a halál csendje volna.

Még füleimbe cseng a feltámadás dala, s már hallom a halál gyászindulóját.

Még látom a rügyből kipattanó levél fris zöldjét, puha pelyhes gyuródását s ime szemem előtt van megvastagodott erek közt a halál sápadtsága.

Még itt bolyong az elröppenő illat, mint ha csak most szállt volna ki üde virágcsoport nedves tölcséréből s ime élettelenül hull alá a megkopott szírom.

Még visszhangzik a dal, még zug a nyári éjek csodás zibongása, de a madár délvidékre szállott s a zsongó lepkék táborát megölte a hosszú éjjelek hidege.

Még csak egy pillanat s ha ez is elröppent: aláhulltok ti sárguló lombok, elhervadtok halovány fűszálak, szétmállotok szintelen virágok. - A napsugárnak nem lesz többé melege, a föld kérge megkeményedik, megdermed a szaladó patak s a langyos éltető harmat, gyilkos dérré változik, melynek ragyogó pikkelyei megfagyasztják a keringő nedvet s megfojtják az életet. Aztán, mintha gyászt öltene a természet, - a kék eget szennyes szürke felhők takarják el, melyből a hó fürtös gyapja keresztül-kasul hull alá s bevon titeket vastag lepellel.

Tovább semmi sincs. A meddig ellátok hideg unalmas fehér pusztaság terül el. A csendet, a halál mélységes csendjét nem zavarja semmi se.

Hát a dal, a mely elhangzott, hát a pompa, a mit kisugározatok, hát az illat a mivel megbalzsamoztatok a nyár levegőjét?

Ha elszállt a madár, ha elhervadt a lomb, ha meghalt a virág: - miért keresitek a dalt, a pompát az illatot?

*

Egy örökkévalóság előzte meg életünket és utánna is egy örökkévalóság következik.

A bölcsőtől a koporsóig egy röpké pillanat van a végtelen időhöz képest, a melyben nem voltunk s a melyben nem leszünk.

Még jól emlékszem a gyermekkor bohókás örömeire. Most is tudnám szeretni az angyalt és most is tudnék remegni az ördögtől olyan elevenen állanak képzeletemben, pedig az élet kora tavaszától a nyár elejére jutottam.

Ki ne emlékeznék élte tavaszára. Egy örökké vig lélek öröme, boldogsága és szerelme van benne.

Ki ne gondolna a nyárra a lélek küzdelmes idő szakára, midőn tenni, dolgozni a legnagyobb erény és legszebb kötelesség.

És ki ne hinné el, hogy a derék munkának az ősz hozza meg a gyümölcsét.

Az ősz.... midőn már az ifju szemek csillogó tüze kialszik, a fekete fürtökre az évek száma fehér zuzmarát rak, s az egyenes vállakat meggörbíti az idők sulya. Az izmok elvesztik aczélosságukat.

Még csak egy pillanat s a midőn ez is elröppent - az ember, ki szeretetével egy világra hatott, ki munkájával egy világot boldogított pusztá anyaga lesz, mint az elhervadt lomb, mint a szétmált virág.

Többé nem különböztet meg semmi.... Megnyilik a sirgödör s a beléomló testre ráborul a föld, a sötétség a csend, a halál örökös csendje.

Hát hol van a lélek, a mely szeretett, a mely küzdött, a mely lelkesedett, s örök eszméket vetett fel?

Ha az agy nem működik, ha az ideg nem érez, ha a vér meghült: miért keresitek ezeknek titkait?

BANDÁK.

(Vázlat.)

TÁRSADALMI BANDA.

A legveszélyesebb valamennyi közt. Elegans modoru, cifra ruhás és látszólagos gentlemanok. Köztünk járnak, élnek, esznek, isznak, de csak ritka esetben jön rá az ember, hogy micsoda szörnyekkel van dolga.

Kitünő »orruk« van, a mint szokták mondani. Tudják, hogy hány órákor fekszel, hány órákor kelsz, minő szivart füstölsz, hol vásárolsz, hány krajczár van a zsebedben, ki a szabód, a susztered, kit szeretsz, kit gyülsz, kivel vagy bizalmasan, kitől óvakodol, (tőlük nem lehet) miféle erényed és miféle bűneid vannak, mit hirdetsz nyíltan és mit titkolsz el.

Tudják, hogy mihez értesz, miről szeretsz beszélni; okos vagy-e vagy ostoba (a mit különben könnyű kitalálni). Lelked indulatait épen úgy fürkészik, mint szived érzelmeit.

Fegyverük: a csábítás, a rágalmazás és a pisztoly, e három fegyverrel folytonosan támadnak. Hol egyiket, hol a másikat használják, a szerint a mint alkalmasabbnak vélik.

Ha angyali ártatlanságod volna is - mikor egyszer a körmük közzé kerülsz: az ördögé vagy. Visznek, hurczolnak keresztül az orgiákon s az erkölcsi mételyt telemarokkal szórják a lelkedbe.

Legyen bármilyen tiszta és szenytelen a becsületed, ha egyszer a szájukra kerülsz, többé tisztára nem moshatod magadat. A rágalom mérges fogaival darabokra tépnek, mint egy haszontalan rongyot.

Ha jámbor emberi arczatod nem tetszenék valamiképen, - arra is van módjuk, hogy eltegyenek láb alól. Belé bonyolítanak a lovagiasság jezsuita köntösse alatt olyan dologba, hogy egy pipadohányt nem fog megérni az életed. Azt se tudod néha, hogy miért s már ott állsz a pisztoly toroka előtt, melynek sötét öbléből a halál ásítóz reád.

REVOLVER BANDA.

Az irodalom parazitái. Lakásuk többnyire a nagyváros, de a kisebbekben is feltalálhatod. Legjobban szeretnek tartózkodni a nagy palota sorok között. Nem ismeretlenek, de különösen a laikus emberek előtt, igen félelmesek.

Megjelennek a színházban, a salonokban, a bálokban, a törvényszéki csarnokokban, vendéglőkben, kávéházakban és mindenütt balekre, áldozatra vagy prédára lesnek.

Fegyverüket ujságnak hívják, töltényük a betű. E fegyverbe mindig a hazugság betűit tömik.

Ha megfizeted, minden bűnödöt letagadják; ha megfizettetnek: minden piszkot reád raknak.

Az igazság után soha, a pénz után mindig kutatnak.

Életfeltételük a t o l a k o d á s. Behatolnak a családi élet tüzhelyéhez, a hálószobádba és a templomba.

Ha kirugod őket: becsületed, sőt gyakran életed is veszélyben forog; ha megfizeted: hallgatnak; ha jobban megfizeted: felmagasztalnak.

Kivánságukat nem sejtetik, hanem a szemedbe mondják, összeszorított ököllel követelnek, s alázatos hajlongással fogadják el, a mit kapnak.

Szabott ára van a bünpalástolásnak épen úgy, mint a hamis erények kürtölésének.

Soha sem lehet őket jóltartani. Telhetetlenek. Mentől többet kapnak, annál többet követelnek s a míg a hálójukba kerített áldozatnak egy csep vére van - mindig szívják mint a mérges pókok.

Vakmerők, szemtelenek, gyávák, alázatosak és ravaszok.

Ilyen ellentétes tulajdonságok alkotják a teljes jellemtelenséget.

KÁRTYABANDA.

Előkelő szállodák, fényes kávéházak, kocsmák és putikok soha sem nélkülözik őket. Többnyire elrejtve, sötét zugokban, vagy külön szobákban szokták felütni a tanyát.

Szóvalan, csendes, mogorva emberek, a kik mindig kémlő tekintettel vizsgálják egymást, mert megvannak győződve arról, hogy a lopás és csalás a banda feltétlen erényeihez tartozik.

Kitünő eleganciával kezelik a kártyát, előkelő udvariassággal emeltetnek, pompásan brennolnak a makaóban, nagy szakértelemmel »kaptáznak« a ferbliben és valamennyien kifogástalan ügyességgel »misolnak.«

Többnyire kifejtett éles látással birnak. A külső kabáton keresztül biztosan számítják ki, hogy hány flores fekszik a bugyelárisban. Ilyenkor összenéznek. A szem egyetlen mozdulatával, vagy az ajak egy rándulásával tudatják, hogy ez: balek.

Következik a bemutatás, aztán a barátságkötés a miből önként foly a »csöndes.« Először egy garas a »vizi« - azután egy hatos végre egy forint. A baleknek persze kitünő szerencséje van. Nyer hatra vakra. Utoljára maga is megröstell - aztán »vág« hatra vakra.

Hanem a kártya »megfordul.« Nehány pillanat alatt a nyereségnek se hire se pora. A balek izgatottan markol a bugyelárisba. Az is elvesz, de hát utána kell menni. Mikor másodszor is belenyul a bugyelárisba, annyira izgatott, hogy ilyenkor a banda feje a legkényelmesebben »paklizhat.«

Ha azonban ügyes a balek és tudja magát tartani, hát ilyenkor a banda valamelyik tagja ráival a háta mögött gunnyasztó g i b i c z r e :

- Mars innen »s p e k f o g e l !«

Ennek az »ismeretlen« spekfogelnek most kezdődik a szerepe. Durczásan tolja a balek mellé a székét, a ki csupa udvariasságból is megtüri. Itt aztán egyik szeme a balek kártyája, a másik szeme a »bandis«-tára van függesztve. Gyakran simogatja, hol az orrát, hol a fejét, a miből a banda biztosan számít a mint az ujjaira néz.

Rövid idő alatt az utolsó forint is kifogy a balek zsebéből, a kinek aztán kedélyes grombasággal dobnak oda egy hatost - kötélre.

RABLÓ-BANDA.

Hazájok a rengeteg és a puszta egyaránt. A Bakony sűrűje, a Hortobágy végtelensége egyformán rejtegette régebben a romantikus kornak ezeket a kedvelt, de veszedelmes hőseit.

Kivesző félben lévő faj, a melynek némely satnya utódai tengődnek még kapczabetyár név alatt.

Nem is illenek ebbe a korba.

A mai reális kor idegenkedik a romantikától; őket meg szerencsésen megapasztotta a zsandár, meg a » hátultöltő.«

A modern bandáktól előnyösen különböztek nyíltságuk, bátorságuk és szabadság szeretetük által.

Jó barátja voltak a szegénynek és csókos czimborájuk a panduroknak, hanem ez mind nem mentette meg őket attól, hogy el ne jussanak méltó helyükre: az akasztófára.

CZIGÁNYBANDA.

A világ minden nácziójának kedves bandája, de legkedvesebb a magyarnak, mert ez az egy nemzet az a melyik sirva vigad. (Jussa van hozzá).

Mikor, ugy e ködös rózsaszínű félhomály lassan elkezd gomolyogni az agyban, aztán a piros vér még pirosabb lesz, még melegebb, ugyhogy szinte forrik, és szilaj pezsgéssel kezd lüktetni az erekben. Aztán a szív csorranásig telik valami édes bus gyönyörrel, a minek nincs neve, a mit nem lehet szóval kifejezni: hát akkor ez a jóféle fekete banda egyszerre csak rázendít a nótára, a mi feloldja az indulatok megkötözött szárnyait, a melyek szilaj sebességgel röppennek felfelé. Fel, a magas menyországig!

Nohát ki ne szeretné ezt a bandát.

Pedig banda ám ez is. Mert tisztelettel legyen mondva néha észre sem veszed, már az utolsó krajczárodát is kimuzsikálta a zsebedből. De lemuzsikálja még az ingedet is a hátadról.

Hanem azért - még is csak kedves egy banda ez, különösen, ha a füledbe huzza, halkan csendesen, üveghangon, aranyosan. Lassan sirdogál a hegedü s az a megrikató nóta ott vibrál a lelkedbe, ott csiklandoz, ott czirogat, ugy, hogy megittasulsz a gyönyörüségtől, a mit abból a darab száraz fából a cigány játszva szed elő - csak ugy, hogy senki se hallja, hogy senki se értse, mert hiszen te magad is ebben az állapotban ugy érzed, hogy egy világ szorult a szivedbe.

A KANDALLÓNÁL.

Elfáradt a napsugár s az egykor ragyogó sugárözön, melynek forróságától duzzadó erővel fejlődött a tenyészet, most halvány bágyadt fény csupán, mely nem tud dacolni többé a reggel hűsével, a szél csipősségével s erőtelen melege nem tarthatja fenn többé az életet, melyet az enyészet ereje diadalmasan szorit vissza a semmiségbe, honnan egykor a tavasz teremtő hatalma hívta életre.

Oda kinn csapkod a szél, szürke szennyes az ég. Minden pillanatban lehull egy levél, meghal egy virág s az itt maradt fecske gyorsan emelkedik a magasba, hogy tán közelebb jusson a

naphoz, vagy tán messze lásson, délnek szelid határai felé, hol enyhe légben, tüzes napfényben rég elszállt társai vigan csicseregnek. De ő itt maradt. Itt marasztotta az eresz, mely alatt született, itt marasztotta a csalóka fény, itt egy fényes sugár, a melyeket úgy megszeretett, hogy a buja délvidék minden pompájáért nem tudta felcserélni. Pedig ösztöne harcban állott a szeretetével, de győzött emez, mert a szeretet erősebb a vasnál, tartósabb a kősziklánál és örökkévalóbb a világoknál, mert elpusztult régi világok romjain új világot teremt...

Kis szive még egy végsőt dobban az elhagyott fészkek láttára; a nap lankadt sugarát elfödi egy komor vastag felhő, rideg északi szél zug fagyosan s reá leheli e szerencsétlen álmadozóra a halál merevségét.

Nem adtál meleget többé puha pelyhes fészkek - adj hát nyugalmat neki, a halál csendes és hideg nyugalmát...

*

A korai alkonyat lassanként ereszkedik alá, sötét takarójával fedi el szemeim elől az ősz bánatos képét. A kandallóban megvillan a tűz, zug dörömböl és haragosan pattog a hasáb, a mint a forró lángnyelv szilánkjaiba kap. A kemence rostélyzatán keresztül szűrődik ez a barátságos fény, melyből az otthon költészete, a családi élet aprólékos bűbája, egy szelid idyll, megkapó gyönyör, s egy parányi tiszta boldogság, sugárzik kifelé, mely jól eső csendes álomba ringat, hol azt érzed, hogy a szárnyaló vágyak elpihentek, a merész ábrándok szunyadoznak s a képzelet megszűnt előre törni, hanem lankadtan pihen a multon, melynek homályos kódéből régi emlékeket hívogat elé.....

Emlékezem még mikor először láttalak. A poéták azt mondják: hogy kedveseiknek arcza rózsza, foga gyöngysor, haja korom, nyaka hattyu, termete czedrus, s szemében tűz, emésztő tűz lobog.

Mindig szerettem volna neked ilyen szépet mondani, de arczodat egyszerűen szenvedőnek, mosolyodat szomorunak, szemeidet könnyesnek találtam. Oh ha te akkor - valamikor régen, egy ideális, nevető, szép, büszke leány lettél volna, tudom, hogy ragyogó hasonlatokkal örökítem meg bájaidat. De te csak egyszerűen egy szenvedő leány voltál, a kihez nem illenek a fantasztikus költemények.

Emlékezem még arra a bánatos arczra, a mely némán panasz nélkül fogadott.

Emlékszem arra a könnycseppre, a mely végig gördült halovány orczádon.

Emlékszem arra a sohajra, a mely visszafojtotta tenger bánatodat.

Ez a panasztalan szenvedés, ez a könnycsepp, ez a sohaj volt az, a mi többé nem a véretem, de a lelkemet ingerelte fel, és én - szerettelek.

*

Ejh egykor! Nem is olyan régen. Valami szilaj vágy, valami bolondos lelkesedés, a mely öntudatos életem első pillanatától mindig kísértett, - ismét erőt vett rajtam. Ábrándozni kezdtem a dicsőség koszorujáról s lelkem rabja lett a kísértésnek. Elvakulva repültem a fény felé mint egy ügyetlen lepke s végre ott voltam a káprázatos, a csodálatos festett világba, hol nagy tehetségek vagy szárnyaszegett szegények szent rajongással versenyeznek a halhatatlanság pálmája felé.

Fényes mezt öltöttem s e csillogó világ illatos légkörében illuzióim kimondhatatlan kéjes gyönyört ígértek. Egyszerre jött a nagy nap és megkísértettem repülni. Mikor vége volt az első parnasszusi versenynek, a szinpadi istenek levetették a fényes costume-t s előttem állott az ember: büneivel, gyarlóságával és szennyével. És én nem tudtam tovább repülni... Még is azt hiszem nem a kedvem, hanem a szárnyaim hiányoztak.

*

A kandallóban kialudt a tűz, ott kívül sötét éj borult a világra. Szivemben itt belül még az emlékezetnek egy lángocskája lobog.

Gyönyörű napsugaras nyár volt. Indulnom kellett hazulról, - te testvéri gondoskodással láttál el utavalóval. »Isten veled!« mondtam, s megcsókoltam mosolygó arcodat.

Aztán mentem ki a világba - kenyeret keresni. Egyszer aztán szomorú, nagyon szomorú hír tépte meg a lelkemet, s én e kétségbeejtő hír kínos hatása alatt tértem vissza régi otthonomba. Mosolygó arcodat többé nem láttam. Sáppadt, merev volt az. »Isten veled!« mondtam - s megcsókoltam hideg homlokodat, melyen a halál verejtéke ült.

HERVADÁS.

...Hidje el ön, egyszer vége lesz mindennek. És valahányszor erre a végre gondolok, mindig olyan furcsán érzem magam. Pedig ha vége van a virágnak ősszel, ha elsárgul a falevél, ha megdermed a föld, hideg jéggé fagy a langyos patak; ha megnémul az erdő, elszáll a mezőről az illat, - hát akkor mi jogon kívánom én: hogy a szívem dobogása ne szűnjék meg gyors ütemekben verni, hogy ifjuságom ne tűnjék el, hogy arczom rózsái tovább viruljanak és lelkem szerelme örökké tartson?

Tudom, hogy erre nincs jogom, és még is ismétlem önnek: az utóbbi időben furcsán érzem magamat. Mert látja ez a mi pályánk nagyon különös. Örök ifjuságot, állandó szépséget, kiapadhatlan kedvet, rajongó lelkesedést és folytonos jó kedélyt követel. Pedig ezek közül egyik sem állandóbb mint a szélben repülő falevél, mint a dértől elhervasztott virág, vagy akár egy színes szappanbuborék, mely mikor leginkább gyönyörködünk benne, akkor pattan szét.

Ugy-e mindezt ön különös aggodalomnak tartja, mivel nem ismeri azt a titokzatos világot, melyben ha benne élünk, közönségesnek találjuk a megszokástól, de a melytől ha válni kell, egy halálos sebet kap a sziv, melyet a sirhalom hegeszt be csak. Aztán a női sziv más anyagból van gyurva, mint a férfié. A férfinél lehet, hogy a benyomások idővel elkopnak, de melyik nő tud lemondani, arról a hiuságról, a melynek egyszer rabja lett; arról a dicsőségről, melyet hiába tartanak kétes értékűnek, de közvetlenül övedzi az embert; arról a hódolatról, mellyel minden színésznőt kisebb-nagyobb mértékben vesznek körül; arról a virágözönről, mi az orcsesztrumból árad s azokról a rosz versekről, mit a karzatról szórnak, de a melynél szerintünk a remek írók soha sem alkottak szebbet.

Tudja-e ön mérlegelni a veszteséget, ha ezek mind elvesztek. Érti-e ön, hogy ezek nélkül az élet csak silány tengődés minden érték és becs nélkül.

Pedig ez bekövetkezik. Érzem, hogy már nem sokára tengődni fogok. Egyedül maradok, el leszek hagyatva, megvetve, kigunyolva, részvét nélkül. S a legjobb a mi még megmarad a jobbak szívében, az a szánalom lesz. Brr uram! Én irtózom a szánalomtól. Egy ragyogó szép élet tele bájjal, költészettel, szerelemmel és kéjjel, hozzá szoktatott, hogy hódolatot, dicsőséget, uralkodást és hatalmat élvezzek, nem pedig nyomorult sorsommal kiérdemelt, vagy ha jobban tetszik, kikoldult szánalmat.

És így lesz. Sorsát senki ki nem kerülheti. Ez pedig nem a csillagokba van feljegyezve, hanem abba a nagy könyvbe, mit a tapasztalás szigorú és erős logikával irt meg, az igazság örök törvénye pedig ráütötte a pecsétet.

Különben ezt tudni, nem szükséges hozzá annyi bölcsesség se, mint a mennyi egy bagoly fejében elfér. Naponta megérzi a lábam, mely vesztí már ruganyosságát; megérzi a derekam, melyet könnyedén meghajtani szinte nehezemre esik. És kétségbeesetten kiáltja felém a tükröm, mely minden nap egy-egy romot mutat, muló szépségemnek mindannyiszor megsiratott romjait. Arczom üde pirosságát hajszálnyi vérerek futják keresztül s a tejfehér bőr rózsás színe halványodó sáppadtságba megy át. Homlokomon egy ráncz ma még alig látható s néhány nap alatt már mint egy éles vonal fut végig rajta; szemem alatt barna sávoly karika tűnik elő s a száj szép metszete a rendesnél hosszabbra nyulik.

Ekkor kétségbeesve kezdtem vizsgálni fekete fürteimet; azokat a fürtöket, melyeknek hullámaiba nem egy férfi szédült már bele. Azokat a fürtöket, melyek nem türtek meg álhaját soha s mely a plasztikus szépség elengedhetetlen kelléke. Ah milyen büszke voltam mindig szép hajamra... de egyszerre azt vettem észre, hogy a fekete fonatok közül, mint egy ördög, mint

egy egész pokol, mint maga a kárhozat, úgy tűnik ki egy két, három... mondjam-e tovább?
Egy, két, három - fehér szál.

Sirva téptem ki s zokogva suttogtam azon szép tavasz után, amely többé számomra nem nyit soha. Mindhiába. A függöny nemsokára le fog gördülni. Ha én soha sem láttam volna mikor felgördült.... de megláttam és meg voltam babonázva.

Oh uram, milyen csodás vágy, milyen káprázatos fény ragadott arra!.... Emlékezem. Az egész szinpad gyönyörűen ragyogott. Az előtérben pompás nyári lak, virágok ezreitől tarkaló verandával. Jobbról-balról gyümölcsös rakott szép növesű fák, festői csoportban elhelyezett bokrok, különös délövi növények, mivel a természet utolérhetetlen művészete remekel.....

Ah, mint kápráztatott a fény, mint ragadott meg a pompa, mint hódított valami képzelt illat és a mindennapi élet rideg prózai egyhangúságából milyen lázas sietséggel repültem e tündér világba, hol a szép beszédű szerelem, hol az édes szavu szeretet lakik.

Az idő repült. Nap, nap után; év, év után szállt el gondtalan fejem felett. Nem éreztem az élet terhét s nem törődtem a nap aprólékos gondjaival. De hát ki is törné ilyesmin a fejét. Mondtam már önnek, hogy pályám jó kedélyt követel. Némelyek úgy nevezik színészvér, mások pedig, a kik szeretnek gáncsolódní és e pályát egy vagy más okból nem méltányolják, - könnyelműségnek hívják.

Ám legyen! Tehát én könnyelmű voltam, csak hogy nem közönséges értelemben. Talán világosabban is megmagyarázhatom. Nos tehát, nem volt bennem a méh takarékoskodásából, sem a hangya szorgalmából, de annál több a tücsök jó kedvéből és a pillangó kacérságából. Igen én meggondolatlan könnyelmű lehettem, de nem bűnös könnyelmű. Ennyi az egész! A mi felett épen nincs kedvem kétségbe esni, sem pedig vezekleni.

Engem csupán ifjuságom hervadása bánt, a mit már nem csak érzek, de éreztetnek is.

Valahányszor a szinpadra lépek, lelkemen és szivemen egy fájdalmas érzés nyilalik keresztül, szeretnék ott elájulni, elsülyedni, vagy meghalni; mert többé nem ismerem magamra. Már nem az vagyok a szinpadon sem, mint csak egy pár évvel is ezelőtt.

Hol maradnak a bokréták, hová tűntek a koszorúk, miért nem hangzik zugó tapsvihar. Csak a karzaton tapsol valaki s lent a földszinten néhány süldő diák ad rá viszhangot. A páholy és zártszéksorokban püsszegnek.

A fojtogató indulat fátyolozottá teszi hangomat ilyenkor, a gázlángok rémesen tánczolnak és érthetlenül zugnak valamit, a mibe érzem, hogy a közönség gunyos moraja vegyül... Miért? Hát már a festék sem takarja el a ránczokat, hát amit a természet elvesz azt a mesterség nem képes pótolni?

Irtózatos uram, irtózatos! Mindent megpróbálok, mit az emberi leleményesség a test erősítésére, az arcz szépítésére feltalált, mert nem akarom megadni magamat. Hiába nehezül rám az évek sulya, hiába ragad magához a hervadás hatalma. Nem éltem még eleget!

Tovább hajt, unszol egy lázas álom, a dicsőség álma, mit szomjazok égő szomjusággal s a mit nem tudok eloltani soha. Szenvedélyes ábrándozásom makacs társául szegődik a hiúság, mely minden nőnél megvan, de a színésznőt rabjává teszi. Oh az én hiúságom egy éhes szörnyeteg, a melyet jól tartani, kielégíteni nem tudok. És ilyenkor iriggyé tesz... Irigylem a más szépségét, fiatalságát, üdeségét. És gyűlölöm mindazokat, a kik meglátják, a kik körül vesznek, mert úgy érzem, hogy tőlem pártoltak el.

Ime az életben és a szinpadon egyaránt üldöz a hervadás, pedig azt hittem, hogy a világot jelentő deszkák festett világában még ragyogni lehet..... De -

Ugy tetszik uram, hogy mindenki rám néz, keresik a szemeimből kiapadt tüzet, vizsgálják a festék alatt halvány arczomat és számolgatják őszülő fürtimet... egy, kettő, három...

HÓPELYHEK.

A téli hosszú éj unalmas lomhasággal huzza keresztül sötét takaróját a szendergő világ felett, míg puha dunyhák fülledt melegében hánykolódik, vagy durva szalmazsák kopott felületén didereg az ember; míg a csupasz ágak sűrűje között felborzolt tollal és szárnyai közé huzott nyakkal váltogatja lábait a madár s pislogó szemekkel figyel, ha a metsző hideg szél csapásától hangosan zörren meg az összekuszált haraszt, hol a sötétség védelme alatt bátrabban, de mégis szemfüles óvakodással surran prédája után a fenevad, mely után látásának, hallásának és szaglásának biztosságával kutat.

A nyomasztó csend egyszerre megzajdul s a rideg ijesztő sötétségen a téli hajnal ködös szürkésege dereng keresztül. Nehezen virad. Mintha sűrűn szitáló ólmos eső ragasztotta volna le a sötétséget, olyan lustán hátrál az erőtelen viradattól.

Nincs madárscicsérgés, vig fütty kevély legény ajkán, - pásztor kürt és ostor csattogás. Nincs harmat, virág illat, tücsök nóta és sáska zizzenés. Nincs egy piczinyke fény, nincs reszkető sugár és nincs az égnek bibora, miből a nyári hajnal bájos mezét szövö. Nincs semmi semmi, - csak a fázó szürkesség, az a hideg párázatba burkolt pusztaság, mely megakasztja a képzelet röppenését, szűk határok közé szorítja a látást és elzsibbasztja a lelket.

Nincs meg a reggel üdesége, a dél ragyogása, az est szelid árnya. Mindig egy, mindig ugyanaz a kietlen szürke köd, mely nedves tömegben borong s homályos körvonalakba burkol minden tárgyat. Hiába keresem a sugárt, hiába az égnek egy kék darabját, hiába egy elrongyolt felleget, mert ott is csak az a kétségbeejtő szürkesség látszik, mely mozdulatlan tömegben ráfeküdt a végtelen boltozatra, hogy kiöljön onnan is minden derüt, mi a föld kopár téli világára leragyoghatna.

A test megfázik e borulattól, a szem elfárad a semmit látásban, a lélekre nehéz elfojtó hangulat száll, a mely misztikus képzelődésre ingerli. Ha a távolba kutya ugat az ember farkasüvöltésre gondol, ha fenn koválygó varju károg, mintha bagoly rikóltogna.....

Majd lomha hófellegek torlódnak össze a magasban. Lassu északi szél lebbenti meg hideg szárnyait s mintha a bundás fellegektől lopna el egy-egy bolyhos hópehelyt, gyorsan röpíti keresztül a házak tetőin. Tul ledobja s ismét a magosba iramlík, hol szilaj kezekkel ragadja meg a lusta felhő zuzmorás üstökét. Megrázza, összevissza tépi és tele marokkal szorja alá a ragyogó hópikkelyeket, melyek esésök közben cikik-czakkos vonalokban szövök keresztül egymást, hogy mire a földre érnek, mint egy ptyolat vászonterítő takarják be a természet szendergő arcját.

Az erdő szárnyas proletárjai künn gubbasztanak a lombtalan ágakon; fél szemeikkel hunyorogva kémlelik a rideg világot, hallgatva merengnek, mintha napsugaras tavasz boldogsága után epednének, s a mint a szél süvöltve csap az ingó ágra, jobban behúzzák fejüket szárnyaik közé, honnan dideregve pislognak fel a szennyes szürke égre. Aztán egyszerre megmozdulnak, lerázzák a hópehelyt könnyű szárnyaikról s mintha unnák azt az elhagyott havas néma erdőt, mintha félnének a hosszú hideg éj borzalmas csendjétől, hirtelen a magasba röppennek s elvegyülve a sűrűn omló pelyhek szürke homályában, torony irányban huzódnak a városához közel álló fák galyai közzé.

A vékony ág meghajolva görnyed a deres zuzmara és hideg jégpánczél alatt s a mint megmozdítja röppenő szárnyával a madár, szikrázva hullatja alá a ragyogó jégtüket.

A madár világ az emberek közelébe húzódott. Az utcán, udvaron, szemétdombon keres hulladékot, a vad havasi pinty, a cifra sármány, a szeliden lépő bubos pacsirta, kik közé szentelen tolakodással furja be magát a kopott demagóg veréb...

Messze, messze a merre ellátok egyforma, vakító fehérség mindenütt. A hulló hópehely csendes zizzenéssel borul a földre és eltakar mindent. A sovány téli rügy összetöpörödött mélyed az ág rovátkájába; a föld puha felszine megfagy, a patakot jég burkolat borítja be és ez a zsarnok hideg tél a működő természet kezére rabbilincset ver.

Ám nem tart hatalmad örökké gőgös zsarnok és ti ragyogó hideg hópehelyek, ti fejedelmi csillogó ékszerek, kik megdermesztettétek a természet szabad vérlüktetését, - nem sokáig ragyogtok. Eljön a kikelet: a lánczokba vert természet márczius idusa, melynek egyetlen fuvallatára, fekete csunya sárrá lesztek s nem látszik a fénynek többé egyetlen sziporkája sem.

SZALMATÜZ.

Bundás György nagyon szegény ember volt, olyan szegény, hogy még egy malaczkát sem ölhetett csikorgó télen fényes szép karácsonyra.

De hát nem is nagyon törődött vele. »Ha már az uristennek tetszett így rendelkezni, hát legyen így« mondá vékony vigasztalódással. Aztán igyekezett elfelejteni nagy szegénységét, pedig nehezen ment, mert valahányszor csak áttekintett a szomszédba, lehetetlen volt észre nem vennie szegénységét, midőn látta Juhász István uram tele kamaráját; még a tavalyról maradt csöves kukoriczát; az ólban rőfögő nagy hájas koczákat s tudja az ur isten, mi minden jókat.

Csakhogy Juhász István uramnak meg az nem volt, a miben Bundás György isten kegyelméből bővelkedék: apróság.

Azt beszéltek, hogy a felesége rosszaságáért nem ad az isten gyermeket, a ki fősvény volt, mint a bűn.

Bundás György dehogy irigyelte a Juhász uram vagyonát. Nagy volt az ő gyönyörúsége saját apróságában, a kik orgonasip módjára következtek ötön.

Hanem hát egyszer mégis megirigyelte.

Karácsony szombatján kora hajnalban arra ébredt fel, hogy mind az öt gyerek eltűnt a földre vetett ágyból. Ijedtében azt sem tudta, hogy mihez fogjon. Hirtelen a feleségét kezdte rángatni:

»Asszony hé! Nincs gyerek.«

Az asszony álmosan nem tudta mire vélje a dolgot, csak amugy hebehurgyán felelte: »Hát nem elég öt darab?«

Aztán mintha közbe se jött volna e különös intermezzo, a másik oldalára fordult, hogy tovább folytassa az édes hajnali álmot.

Bundás György most az egyszer nem vette számba az asszony beszédjét, hanem hirtelen magára kapta ruháit, kiszaladt a pitvarba s ott a mint következtek, - hangosan szólította őket: »Gyurka, Minya, Ferkó, Sára, Kató, hogy költson belétek az ördög, hová az isten nyilába bujttatok?«

Senki, sehol.

A szive fájdalmasan dobbant meg.

»Gyurka, Minya, Ferkó, Sári, Kató, kedves kis gyermekeim; szóljatok már, mert bizony isten megharagszom.....« Pedig dehogy haragudt.

Sehol egy hang!

»Drága aranyos csirkéim, hiszen nem bántlak én, még csak nem is haragszom, csak jertek elő. Adok almát, diót pogácsát. Isten uccse mondom!«

Ez is hiába való volt.

Bundás György homlokán verejtek cseppek gördültek alá. Gyorsan kirohant az udvarra, onnan az utcára és szakadatlanul kiabálta: »kedves jószágaim, hát mért hagyttatok el?«

Az utca még csendes volt és néptelen, de azért mintha örült lett volna egyre kérdezte:

- Nem látták-e őket? Nem tudnak-e hirt felölök?

A csipős hajnali szél vörösre fujta ki orcáját. Egyszer azon vette észre magát, hogy a falu végére jutott. Hosszu lélekzetet vett, megállt és gondolkozott.

Midőn felemelte tekintetét, az ijedtség majd leverte a lábáról. Háza táján vörös fény emelkedett a magasba s összeolvadt a hajnal biborával.

»Gyermekeim....! Házam...!« kiáltá kétségbe esve s tőle telhető gyorsasággal rohant vissza.

Utközben nem tűnt fel neki a nagy izgatottság miatt, hogy nincs semmiféle tüzlárma.

Az ijedtség és fájdalom kettős érzetétől elgyötörve érkezett vissza kicsiny udvarára, a hol épen olyan csendesség volt, mint a mikor elhagyta.

A szalmatüz a szomszéd Juhász István udvarán még javában égett; sisteregve perzselte az egyik hájas kocza hátát.

- Teremtette, dörmögé Bundás György, nem is tudtam, hogy a szomszédban disznóölés van. Nem én, mert ha tudtam volna, nem ijedtem volna így meg.

Már-már azt hitte, hogy minden rendben van, hogy nem is történt baj, midőn a szomszéd-asszony rikácsoló hangja figyelmessé tette:

- Hogy leskődnek az éhes rigók; de ki vannak tanulva azok a borzos kölykök. No, nézze meg az ember, úgy átfénylik a szemök a kert nyílásán mint a gyíknak. Takarodjatok be hitvány purdék! Kellene tán a farka... vagy a füle..... hát az ördög!

Bundás György az ékes deklamációra odanézett a kerítés mellé s hát mind az öt elveszett magzatja ott kuporog szépen sorjába a kert alján s a nyíláson keresztül kukucsálják nagy lelki gyönyörűséggel a disznó-perzselést.

Ugy érezte, hogy még is irigyel valamit Juhász Istvántól. Tán nem is a disznót, csak a szalmatüzet. Tudja isten, de mind a két szeme megtelt könnyel, vagy az örömtől, vagy a bánattól.

Másnap, karácsony első napján beleszótta imádságába azt is, hogy a jó isten a jövő télre adjon neki bár egy kis malacot.

Bundás György jól imádkozott. Isten annyira elősegítette dolgában, hogy a következő virágos tavaszon egy süldő malacot szerezhetett keze munkájával.

Volt öröm a háznál. A bóbítás tyukon kívül más oktalan állatjuk nem volt, de még az is keveset ült otthon, megkedvelvén szörnyű módon Juhász István kakasának szépséges pofáját; sőt, a mint Bundásné híresztelte, még tojni is oda szokott a jászol alá.

Hanem a malacz egészen feledteté ezt a bánatot. Ugy kényeztették mint egy kis babát. Ferkó és Mínya veres bojtot kötöttek a fülére; Sári meg Kató felkékszalagozták a nyakát; Gyurka, mint legnagyobb s így - gondolom - legokosabb, elnevezte »Bóczinak« a kis disznót.

Ételmaradékkal nem igen traktálhatták, az igaz, de minden áldott nap hoztak a kukoriczából répalapít, labodát, meg nyulsalátát, mely csemegékből a Bóczy emberségesen jól lakott s örömeiben olyan disznóságos ugrásokat cselekedett, hogy az öt gyermek majd megpukkadt a nevetés miatt.

Majd a Bóczy is a társaságba vegyült, a hol vége-hossza nem volt a kedélyes czirogatásoknak, mit ő barátságos rőfögéssel viszonzott.

Bundás György uram nem igen igyekezett észrevenni e gyöngéd érzelmeket, sőt élete párjával már előre tervezgette a vig disznótort.

Ujra megérkezett a csikorgó tél s következett fényes szép karácsony.

- No gyerekek - mondá apai gyönyörűséggel Bundás György őkigyelme - nem megyünk ám a szomszédba egy disznóért; nálunk is lesz disznóperzselés. A Bóczy füstre kerül a nagy héten.

Mínta csak parancsszóra történnék, egyszerre rákezdte mind az öt gyerek a sirást. Sirtak, zokogtak, mint a záporosó.

»Oh Bóczy, kedves, aranyos Bóczy!«

Bundás György megvakarta a fületövét, - aztán keserű hangon dörmögte a bajusza alól: „ha van, az is baj, ha nincs, az is baj.

Hosszas elmélkedés után végre rájött, hogy még is nagyobb baj a »nincs,« mint a »van«. Azt is elhatározta titokban, hogy hát majd a gyerekek tudta nélkül küldi el Bóczit a másvilágra; mert hát a disznó akár milyen kedves is csak disznó.

Karácsony előtti napon elhívta Késes komáját az alszgeből, kinek kezei alatt szegény Bóczy hamar kiadta lelkét, - ha ugyan volt neki lelke, - s miután szó nélkül nem türhette el a kegyetlenséget, élesen kezdett sikoltani.

Jérikó ostrománál nem volt külön zaj, mint a minő erre keletkezett. Mind az öt gyerek egyszerre talpon volt. Vékonyan, vastagon rázendítették a Bóczy nótáját. De már nem lehetett megakadályozni Késes uramat műtétében.

Hanem mégis kicsoportosultak az udvarra tovább pityeregni... E pillanatban fellobogott a szalmatüz; fényét öt gyerek mosolygó arczára veté.

A ki nem hallotta sirásukat, megesküdt volna, hogy a még arczukon csillogó fájdalom-könnyek, - az öröm könnyei.

BUBORÉK.

Ismertelek, mikor szépségednek teljes pompájában ragyogtál. Lelkembe égette bele magát szemed tűz sugara, s egyetlen tekinteted úgy bilincselte le mint az ígézet.

Szép téli alkonyat volt mikor utoljára láttalak. Ruganyos hintaszéken ültél az ablak közelében. Előtted a pálma, yukka, flodendrum és a kaktusok minden fajtája tropikus bujasággal viritott, melyeknek sűrű zöldjén át a nyugvó nap vörös fénye sugározta be a salont.

Láttam a mint a lábaidat hanyagul nyugtattad egymáson, s a picziny czipők fölé gyűrődött könnyü ruha nem fedte el egészen a lábikrákra feszült selyem harisnyákat. Édes gyönyörrel pihent tekintetem a telt idomokon, a duzzadó termeten, melynek szabályossága a szoborművészet tökéletességére emlékeztetett. Láttam a félig nyitott ajkakat, melyek mögül fehérén villogott elő az apró egyenletes fogsor; néztem patyolat bőrödöt, melyen keresztül látszott a vér lüktetése. Elmerültem arcod harmonikus szépségében, belekábultam szemeid bódító nézésébe, melyek alatt egy halvány árny borongott s a melyek felett egy sötét iveret képezett éles ellentétet a fehér homlokkal, mire hanyagul hullott alá néhány fürtöcske.

Éreztem a forróságot, a mit nyitott ajkaidon keresztül leheltél. Sejtettem a szenvedélyt, a mi izzó véredben lappangott, ismertem szertelen vágyaidat, melyek egy korlátlan lélek indulataiból születtek!

Mint féltem attól a forró vértől, attól az emésztő szenvedélytől, azoktól a féktelen csapongó vágyaktól s mégis mint kötött oda egy titkos varázslat, melynek hálójában tehetetlenül vergődtem.

Soha se mondtam, hogy szeretlek, hogy imádlak. Elkoptatott idétlen szavak ezek s legfőlebb holdvilág után epekedő bolondok szájába talál. Több volt a szerelemnél, az imádatnál az az érzélem, a mit nem mertem előtted kifejezni. Féltem a választól. Eszembe jutott egy keserü mosoly, a miben szánalom van, eszembe jutott egy tekintet, a miben megvetés lehet és eszembe jutott a szép szemek összerándulása, a mi haragodat árulja el.

Oh milyen gyáva voltam! Mennyire féltem, hogy eltiporsz!

Egyik perczen láttam a parancsoló méltóságot arczodon; a másikban a boldog nyugalmat s néha olyan hideg, olyan dermesztő közöny vonult keresztül rajta.

Milyen szeszélyes szép arczod volt s én mennyire remegtem minden változástól, a mi keresztül vonult azon. Féltem, hogy az a büszke méltóság lesujt, féltem, hogy az a dermesztő közöny megfagyaszt.

Nem tettem hát szerelmi vallomást. Ábrándos golyhók silány fegyvere ez, a mellyel egy ünnepelt, kaczer szépséget sikertelenül ostromlunk.

Hallgattam, ha nem szóltál, feleltem, ha kérdeztél és tettem, a mit parancsoltál. Igyekeztem olyan fásult, olyan közönyös lenni, a milyenre csak megfeszített erőmmel képes voltam.

Azon a téli alkonyon, mikor a nyugvó nap olyan volt, mint egy vörös tüzgolyó, és arczodra szorta piros biborát, te a hintaszék karjára hajtottad szép fejedet. Az a szoborszerű fehér nyak, a sziszegő és félig nyitott ajkak, a lehunyt hosszú pillák, milyen tébolyítóan tudtak ingerelni... és te akkor lassu elhaló hangon, a mit az indulatok kissé elfátyoloztak, ezt kérdezted:

- Szép vagyok?

- Szép, lelkemre mondom szép vagy. Olyan mint egy buborék, melyen a színek pazar bőséggel ragyognak, de a mit csak azért fujt fel a nagy természet, ez a vén gyerek, hogy a

következő pillanatban szétpattanjon s a külső fény, az a ragyogó csillogás egyszerre legyen semmivé, a miből nem marad meg egyéb, mint egy piszkos csepp, mert belől üres, belől kong, belől semmi. Mint fognak meglazulni ezek a duzzadó izmok, mint fonyadnak el azok a kicsattanó rózsák, mint hamvad el lassanként a lobogó tűz, mint hül ki a forró vér, mely most szilaj keringéssel izgató kéjes vágyakra tüzei szivedet. Buborék vagy, szép színű buborék mi egy csendes lehelettől is szétpattan...

És ekkor következett be a mitől féltem. Megvető, gunyos kaczagás volt rá a felelet. Arczod kipirult, szemeid szikráztak, husos ajkaid közül elővillantak fehér fogsoraid, a mint kikaczagtad okoskodásomat te kábitó szép, te ostoba ördög!

Ha mondtam volna: szép vagy mint kelet hajnala, mint Hebron rózsája. Igéző hüvös szépség vagy, ki előtt imádattal borulok a porba, - hát ha ezt mondtam volna, te szépen mosolyogsz s a keskeny ajkakon keresztül lövellő babonás párázattal mámorba szédítesz egy napig, két napig s aztán - mint a többi, felrugsz tüneményes Buborék.

Igy volt akkor. Bántott a mit mondtam, nem hitted a mit állítottam: hogy a buborék szétpattan. Még ha behunom a szemeimet, most is látom azt a kápráztató szinpompát, de ha rád nézek, lelkemre mondom, nem látok egyebet, mint egy szálnalmas romot, melynek hajdani szépségét nem mutatja semmi.

Még a bódító fényözön is, mi akkor forró véredből szemeiden keresztül sugárzott most babonás félelembe ejt, mert olyan mint a kósza lidérczfény, mi a temetők és mocsarak felett bolyong.

VERSENY.

Az Óserő bevégezte nagy munkáját. A megkérgesedett föld hátán rengeteg erdők zugtak; sűrűjében állatok, ágain madarak tanyáztak. A tajtékzó tenger harsogva mosta a szikla oldalát. A folyók egyhangú zugással, a patakok fecsegő csobbanással szeltek keresztül a völgyeket.

Az embert együgyűségében megszánta Prometheus, a hatalmas titán, s ellopott az égtől egy szikrát. Ettől lobbot vetett az eszmélődés tüze, melynek fényénél megláták az emberek előbb a kőbaltát, aztán az aczél élet, végre az arany és gyémánt csillogását.

Ekkor az Óserő a leghatalmasabb Geniushoz fordult, ki az atya minden művére az ihlet fenségét lehelte és így szólt hozzá:

- Eredj a rengetegbe! Örökzöld babér és cserfalombból fonj koszorut. Majd én előszólitom ama három testvért, kik nélkül teremtésem nem volna tökéletes, minthogy ők minden művemnél az élet első feltételei. Szólni fognak s a melyiknek beszédje legtetszőbb: koszoruzd meg.

* * *

Az Óserő trónján ült. Mellette a Genius tartá hervadhatlan koszoruját. Ekkor a legidősb testvér beszélni kezdte:

Nevem: Hang. Lakásom a mindenség. Kiválóbbképen nem kötöm magam semmi teremtményhez, mert szeretem a végtelenséget és közös vagyok mindennel, mit megteremtél.

Nemcsak az állatok milliói értik meg egymást általam, de én vagyok a szellő-fuvalomban az elszenderítő, én vagyok a szélvihar zugásában, a megrémitő.

Gyönyört nyujtok a pásztor-furulya dalában s élvezetet a fülemile-ének bűbájában.

Ha hallotok a háborgó tenger vészes morgásában, megérezitek fenségemet; ha halljátok a haragos ég dördülését, remegtek rettentő erőm előtt.

Általam beszél az ég a tengerrel, midőn ennek szilaj zugására csattanó dörrenéssel felel.

Általam beszél a gyenge növényzet, ha a szél csapkodó szárnyaival végig suhint az ágakon, vagy a hullámozó kalász-tengert legyinti csendesen s elhaló zizzenéssel felelgetnek egymásnak a kalászfecskék.

És nem jajdul-e fel az erős szikla midőn a belefagyott víz nagy robajjal szét hasítja szilárd kebelét?!

A föld határa szűk nekem. Sebes röppenéssel szárnyalok be ismeretlen világokat s az űrben rohanó égi testek millióin zendülök mindenütt és mindenre felírom az élet bizonyosságát.....

Örök anyag vagy forma nélkül - szólt a Genius. Éreztetni tudod magad, de megértetni nem. Koszorúm nem tied.

* * *

Ekkor a második testvér lépett elé.

Nevem: Szó. Lakásom csak az a világ, melyben emberek laknak. Nincs olyan erőm, mint a vihar zugásának; nincs olyan haragom, mint az ég dörrenésének. Nem vagyok olyan csattogó, mint a csalogány, s nem vagyok olyan elszenderítő, mint a szellő suttogása. És mégis több vagyok valamennyinél.

Száz meg százféleképen hangzom. Ezernyi ezer változásom van. Minden tárgy megnevezésére más alakot öltök, minden fogalomnak egyetlen árnyalattal más értelmet adok.

Nemcsak nevökön szólítom a létezők ezreit, de számot tudok adni cselekedeteikről, megnevezem vágyaikat, elősorolom rendeltetésüket és megmagyarázom a lappangó sejtelmeket.

Nem a mindenség zavaros öléből, hanem az emberi ajkáról fakadok. Más alakban ha harag szül, más alakban ha szeretek. Más vagyok a búban, más az örömben. Megérted ha boldog vagyok, észreveszed ha szenvedek.

Kifejezem mindazt, a mit nem látsz, nem érintesz és nem hallasz, s a mi nem mint megfoghatóság, de mint fogalom létezik.

S ha nem is vagyok feltalálható a világegyetem minden zugában, ám de minden területen lakom, hol ember van s élek mig ember él.

Homlokomra az élet és okosság egyaránt fel van írva...

- Erő vagy hatalom nélkül. Hasznos, okos, szükséges. Szó, szó és szó, mondá a Genius. Koszorumat neked sem adom!

* * *

A harmadik testvér szólott:

Nevem: Nyelv. Hazám egy nemzet szük birodalmának határáig terjed. Ámde magamban egyesitem mindazt, a mit testvéreim külön-külön birnak és birom mindazt, a mire ők egyesült erővel is képtelenek.

Midőn harag ingerel, oly vésszesen zugok, mint a tenger ár, ugy dörgök, mint az ég és ugy sujtok mint a villám.

Ha szeretet édes izgalma csal az ajkakra: oly lágyan suttogok, mint az esti szellő, dallamosan zendülök mint a pásztor furulya és oly bájosan csengek, mint a csalogány dala.

Ha bánat keserit, könnyeket csalog a szemekbe és ha öröm vidit, - csapongó kedvem szétterül s nevetésre indit.

Nem vagyok hang értelem nélkül; nem vagyok szó érzés nélkül. Szerves lény vagyok felruházva a szellem csodás erejével, - tőle nyerve hatalmammat a Hang és pusztá Szó felett.

Én az ajkakat csak eszközül használom. Engem az agy szül, a sziv tisztit és a szellem táplál.

Általam nem az állatot, nem is az embert ismered meg, hanem a nemzetet.

A holt beszédbe én öntök életet s az emberből nemzetet én alkotok.

A faj és vér csak általam tudja gondolatait kifejezni, törekvéseit megértetni s csak velem tud küzdelme mellett lelkesíteni. Mert egy láthatatlan szállal, a testvéri rokonszenv varázsfonálával egymáshoz tudok kötni milliókat.

Nem csupán az élet, és nem csak az okosság van homlokomra írva, hanem ott ragyog az eszme, a gondolat, mit az öntudatosság parancsszava alkotni és teremteni hi fel.

Bennem kifejezve a nemzetek jelleme; hozzám kötve létezésök. Mert az én lelkem a nemzetek lelke, az én szellemem a nemzetek szelleme.

És ha beteg leszek, vagy elveszek - tengődhetik még egyideig a test, de nemsokára meghal, - eltűnik.

Ezért az öröktől fogva való és a végtelen időkig leendő Őserőre mondom: jaj a nemzetnek, mely engem elfeled!

A Genius hallgatva nyujtá oda koszoruját.

